

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra Pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Resocializace dívek výchovného ústavu a jejich začlenění do společenského života

Vypracovala: Hana Korandová
Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Jiří Kressa

České Budějovice 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů. Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

V Jindřichově Hradci dne: .....

.....

podpis

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce panu Mgr. et Mgr. Jiřímu Kressovi za metodickou pomoc, cenné a přínosné rady a čas, který věnoval mně a této bakalářské práci.

Zvláštní poděkování patří Výchovným ústavům v Jindřichově Hradci a Černovicích za cenné podklady, zvláště pak řediteli Výchovného ústavu, střední školy a školní jídelny v Jindřichově Hradci panu Mgr. Pavlu Vítkovskému za podporu, rady a informace po celou dobu studia.

Velký dík patří také mé rodině, zejména dceři Zdeňce a synovi Davidovi, za podporu, pomoc a trpělivost, kterou mě po celou dobu studia zahrnovali.

Anotace

Bakalářská práce se v teoretické části zabývá vymezením pojmů socializace a resocializace a seznamuje se systémem ústavní výchovy v České republice. Praktická část se zaměřuje na práci s problémovými dívkami ve Výchovném ústavu, střední škole a školní jídelně Jindřichův Hradec. Pomocí dotazníků se dívky vyjádří ke svému životu ve výchovném ústavu a k jejich vztahu k rodině. Dále pak v čem jim ústav pomohl, co jim chybí a jaké mají plány na samostatný život. S již zletilými dívkami bude proveden rozhovor o současném životě a v čem se liší od představ, které měly při odchodu z ústavu.

Klíčová slova: socializace, resocializace, výchovný ústav, poruchy chování, výchova

Bibliografický odkaz:

KORANDOVÁ, Hana. *Resocializace dívek výchovného ústavu a jejich začlenění do společenského života*. České Budějovice, 2015. 70 s. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky a psychologie. Vedoucí práce Mgr. et. Mgr. Jiří Kressa

Abstract

In the theoretical part, this bachelor's thesis deals with the definition of socialization and resocialization and introduces the system of the institutional education in the Czech Republic. The practical part is focused on working with the problematic girls in Educational Institution, High School and School Cafeteria Jindřichův Hradec. Using questionnaires, the girls express to their lives in the educational institute and their relationship to the family. Furthermore, with what the institute helped them, what they are missing and what are their plans for independent life. Having already legal age, the girls will be interviewed about contemporary life and how it differs from the ideas that they had leaving the institute.

Keywords: socialization, resocialization, educational institute, behavioral disorder, education

Bibliographical reference:

KORANDOVÁ, Hana. *Yong girl offender institution resocialization and their integration into social life*. České Budějovice, 2015. 70 p. Bachelor's thesis. University of South Bohemia in České Budějovice, Faculty of Education, Department of Education and Psychology. Thesis supervisor Mgr. et. Mgr. Jiří Kressa.

Obsah

Úvod	8
1. Teoretická část	9
1.1. Ústavní výchova a legislativa	9
1.1.1. Charakteristika zařízení zřizované MŠMT	10
1.1.2. Institucionální zařízení v České republice a Slovenské republice	13
1.2. Výchovný ústav, Střední škola a Školní jídelna Jindřichův Hradec	15
1.2.1. Legislativní charakteristika	15
1.2.2. Vznik zařízení	17
1.2.3. Dnešní podoba zařízení	18
1.2.4. Charakteristika dívek	19
1.3. Vývoj osobnosti	21
1.3.1. Psychologický vývoj	21
1.3.2. Sociální prostředí	25
1.4. Speciální pedagogika	26
1.4.1. Rozdělení vědního oboru	26
1.4.2. Etopedie	28
1.4.3. Poruchy chování	30
1.4.4. Prevence	31
2. Praktická část	32
2.1. Cíle práce a výzkumné otázky	32
2.2. Metodologie výzkumu	33
2.2.1. Metoda sběru informací	33
2.2.2. Hypotézy výzkumného šetření	33
2.3. Výzkumné prostředí a charakteristika vzorku respondentů	34

2.4. Prezentace výsledků výzkumu.....	36
2.5. Závěry praktické části	49
Seznam tabulek.....	53
Seznam grafů.....	53
Seznam použitých literárních zdrojů.....	54
Odborná literatura:	54
Internetové zdroje:.....	55
Legislativní dokumenty:.....	56
Seznam příloh.....	57

Úvod

V bakalářské práci se v teoretické části zabývám vymezením pojmů socializace a resocializace. Seznámíme se s vědou „speciální pedagogika“, stavem a fungováním institucionálních zařízení v České republice.

Zvláštní kapitola je věnovaná Výchovnému ústavu, Střední škole a Školní jídelně v Jindřichově Hradci, na metody a cíle práce pedagogických pracovníků s problémovými dívkami v adolescentním věku. V tomto zařízení pracuji jako vychovatelka již 16 let a téma bakalářské práce jsem si vybrala záměrně. Téměř denně jsem s dívkami s poruchami chování ve styku, podílím se na jejich výchově a následné reedukaci. Některé dívky, jež ze zařízení již odešly, mě stále kontaktují a sdělují mi své úspěchy a nezdary. Tím mi vnikly myšlenku, věnovat se této problematice více a použít toto téma v bakalářské práci.

Adolescentní věk je období pro vytváření osobnosti člověka zcela zásadní. Dítě dozrává v dospělého jedince, začíná si uvědomovat svou identitu a sexualitu, získává svoje místo ve společenském životě a formuluje si vlastní cíle do své budoucnosti. Hovoříme o životním úseku života s velice mnoha změnami. Každý jednotlivec tyto změny musí zpracovat a poradit si s nimi. Neměl by být osamocen ani na tuto etapu života. V zralou osobnost se snáze mění adolescenti z dobře funkčních rodin, z rodin plné lásky, porozumění i finančního zabezpečení. Kde rodina selhává, si adolescent nedokáže sám poradit. Vzhledem k velkému množství změn se právě o této skupině hovoří jako o skupině rizikové.

V praktické části bakalářské práce budou dívky ze jmenovaného zařízení požádány o aktivní spolupráci. S dívkami bude proveden pohovor a následně pak požádány o vyplnění dotazníku. Cílem zjištění je, jak prožívají toto období mimo rodinu, jakou mají vizi na vlastní budoucnost.

S dívkami, které již zařízení opustily svou zletilostí, bude proveden rozhovor. Pomocí otázek bude zjištěna představa, s jakou do života odcházely, a jak ve skutečnosti jejich život vypadá. Dále pak jak zpětně pohlíží na svůj pobyt ve výchovném ústavu, na co rády vzpomínají, co by rády vymazaly z paměti.

Záměrem práce je proniknutí do životního období adolescentů s poruchami chování a jejich přerodu a uplatnění v dospělosti ve společnosti.

1. Teoretická část

1.1. Ústavní výchova a legislativa

Selže-li funkce rodiny a preventivní opatření, je dítě ohroženo. V tuto chvíli přebírá odpovědnost za výchovu, vzdělávání a uspokojování potřeb dítěte stát s pomocí různých institucí. Základní snahou státu je vyzkoušet takovou formu pomoci, která udrží rodinu fungující. Ne vždy se snaha povede a nastupuje soudem nařízená ústavní výchova.

„Jestliže je výchova dítěte vážně ohrožena nebo vážně narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě nebo jestliže z jiných závažných důvodů nemohou rodiče výchovu dítěte zabezpečit, může soud nařídit ústavní výchovu nebo dítě svěřit do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc...“ (Zákon č. 94/1963 Sb.)

Legislativní normy dále uvádí, že stát je povinen *„zajišťovat nezletilé osobě, a to z pravidla ve věku od 3 do 18 let, případně zletilé osobně do 19 let (dále jen „dítě“), na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově nebo ochranné výchově o předběžném opatření náhradní výchovnou péči v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělání.“ (Zákon č. 109/2002 Sb.)*

Ústavní péči o dítě v České republice (dále jen ČR) řeší 3 ministerstva:

- ✓ Ministerstvo zdravotnictví ČR: Poskytuje interdisciplinární péči dětem nejmladšího věku, převážně do 3 let, ve výjimečných případech i vyšší věk v těchto zařízeních: kojenecké ústavy, dětské domovy (do 3 let), dětská centra.
- ✓ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR (dále jen MŠMT): Provozuje zařízení se zvláštními potřebami pro děti od tří let (navazující na výše zmíněné) a pro děti s poruchami chování: dětské domovy, dětské domovy se školou, diagnostické ústavy, výchovné ústavy, domovy pro děti vyžadující zvláštní potřeby.

„Ve školských zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy vykonává stát náhradní rodinnou péči institucionální formou. Instituce zajišťuje jak výchovu, tak i vzdělávání dítěte a to interní nebo externí formou. Nad tento rámec poskytuje dětem ještě sociální zázemí a péči.“ (Vojtová, 2004 in Pipeková, 2010, s. 380)

- ✓ Ministerstvo práce a sociálních věcí: Nabízí pomoc klientům s mentálním, tělesným nebo kombinovaných postižením. Zajišťují jim mimo jiné stravování, ubytování, psychosociální terapii, vzdělávání, kontakt s rodinou aj.

1.1.1. Charakteristika zařízení zřizované MŠMT

Základní dokument, který se zabývá výkonem ústavní nebo ochranné výchovy v České republice je zákon 109/2002 Sb. ze dne 5. února 2002 o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. I tento zákon prošel několika novelizacemi. Pro práci ve výchovném ústavu je nejdůležitější novela č. 333/2012 Sb. s účinností od 1. listopadu 2012. Poprvé je zde uveden do praxe pojem práce s rodinou, díky které zařízení může pracovat s rodinou dítěte a vynakládat na tuto činnost prostředky. Do této doby se mohly prostředky využívat pouze pro práci s dětmi umístěnými v ústavu.

„Zařízení spolupracují s rodinou dítěte a poskytují jí pomoc při zajišťování záležitostí týkajících se dítěte, včetně rodinné terapie a nácviku rodičovských a dalších dovedností nezbytných pro výchovu a péči v rodině.“ (Zákon č. 333/2012 Sb.)

Další specifika o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních jsou uvedena ve vyhlášce 438/2006 Sb. ze dne 13. září 2006.

Dětské domovy

Děti umístěné v dětském domově mají soudně nařízenou ústavní výchovu a zpravidla jsou ve věku 3 až 18 let. Domovy respektují individuální potřeby dítěte a poskytuje jim výchovu a vzdělání. Vzdělání se uskutečňuje mimo zařízení. Děti v těchto domovech umístěné nemají závažné poruchy chování.

Dětský domov se školou

V tomto zařízení jsou umístěné děti zpravidla ve věku 6 až 15 let. Probíhá zde edukace dětí s nařízenou ústavní výchovou, se závažnými poruchami chování, s duševní poruchou, nebo děti s uloženou ochrannou výchovou. Základní vzdělání je dětem poskytováno přímo v zařízení. Nepodaří-li se edukace dítěte do ukončení základního vzdělání, je zpravidla přeřazeno do výchovného ústavu. Pokud je dítěti uložena ochranná výchova, vykazuje velmi závažné poruchy chování a je starší 12 let, může již v tomto věku být přeřazeno do výchovného ústavu.

Diagnostický ústav a výchovný ústav

Společná charakteristika

Děti starší 15 let (ve výjimečných případech starší 12 let) umístěné v těchto zařízeních mají soudně nařízené předběžné opatření, nařízenou ústavní výchovu nebo uloženou ochrannou výchovu (jak uvádí zákon 109/2002 Sb.).

Lazarová a kol., ve své publikaci *Strategie výchovy v zařízeních institucionální výchovy* uvádí důvody, na základě kterých je dítě umístěno do diagnostického ústavu pro mládež nebo do výchovného ústavu. Důvody jsou rozděleny do dvou kategorií:

1. dítě vykazující nepřijatelné chování vybočuje z normy
  - a. disociální chování – lhaní, záškoláctví, drobné krádeže, agresivita vůči vrstevníkům a dospělým
  - b. asociální chování – dlouhodobý útěk, opakované a plánované krádeže, experimentování s drogami, promiskuita
  - c. antisociální chování – vandalismus, trestná činnost
2. dítě nemá zázemí, je odmítnuto rodinou, nebo má rozpory s rodiči (situaci řeší útěkem)

Základním úkolem zařízení je reedukace a resocializace dítěte. Pojem *reedukace* je speciální pedagogická metoda, která napomáhá napravovat povahové vlastnosti u dětí s poruchami chování. Je snahou odstranit negativní postoje, rozvinout osobní vlastnosti nebo je pozměnit tak, aby se staly pro společnost žádoucí. *Resocializací*

rozumíme znovuzískanou socializaci jedince propuštěného z ústavní péče. V oblasti výchovy je na děti kladen důraz na jejich individuální zájmy a potřeby. Pedagogický pracovník se seznamuje se spisovým materiálem dítěte, osobně s ním hovoří a následně sestavuje individuální reedukační plán. Pro úspěšné začlenění do kolektivu v zařízení je nutné nově příchozímu dítěti věnovat zvýšenou pozornost a dopomoci mu s adaptací na nové prostředí. Důležitou rolí v procesu reedukace je vzdělávací proces, který je zpestřen exkurzemi, besedami, výlety apod. Děti by měli vychovatelé zapojovat do kulturních a sportovních aktivit v zařízení i mimo něj. Stále je nutné dbát na individualitu dítěte, zejména u dětí s poruchami chování a psychickými poruchami. Nelze opomenout ani pracovní činnost. Všechny činnosti napomáhají k harmonickému rozvoji jedince. Výraznou oblastí pro resocializaci dítěte je spolupráce s rodinou. Dětem je nutné umožnit a podporovat telefonický a písemný styk s rodiči a následně celou rodinou. Vyzráljším dětem potom umožnit ve spolupráci s OSPOD víkendové a prázdninové dovolenky v rodině.

Základní úkoly ústavů ve výchovném a vzdělávacím procesu jsou zaměřeny na:

- ✓ odstraňování poruch chování
- ✓ změna psychického vnímání jedince
- ✓ vhodná nabídka rozmanité činnosti
- ✓ snaha o změnu postojů a chápání se

Úspěšné plnění režimového systému v zařízeních, individuální a kolektivní přístup napomáhá k odstranění negativních vlivů. Tím je plněn cíl práce všech vychovatelů a vede k resocializaci jedince.

Rozdílnost zařízení

Organizační struktura pro práci s dětmi je jasně daná.

„Výchovná skupina je základní organizační jednotkou v diagnostickém a výchovném ústavu. Tvoří jí:

- a) v diagnostickém ústavu nejméně 4 a nejvíce 6 dětí,*
- b) ve výchovném ústavu nejméně 5 a nejvíce 8 dětí.*

Ve výchovném ústavu lze zřídit nejméně 2 a nejvíce 6 výchovných skupin. Děti se do výchovných skupin zařazují se zřetelem na jejich výchovné, vzdělávací a zdravotní potřeby.“ (Zákon 109/2002 Sb.)

Jeden z hlavních rozdílů mezi zařízeními je délka pobytu. Diagnostický pobyt soud přiděluje předběžným opatřením na nejnutnější dobu, v průměru na délku 8 týdnů. V případě úspěšného zlepšení je zrušeno předběžné opatření a dítě je navraceno zpět do svého zázemí. Pokud se u dítěte neprojeví zlepšení v chování, je mu soudem nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova dle závažnosti. V převážných případech je následně převezeno do výchovného ústavu.

1.1.2. Institucionální zařízení v České republice a Slovenské republice

V ČR v roce 2012 byl schválen zákon č. 333/2012 Sb., kterým se měnil zákon č. 109/2002 Sb. Zcela zásadní změnou je prioritní využívání preventivně výchovné péče ve střediscích výchovné péče ve větším rozsahu a snížení počtu dětí v ústavní péči. Je kladen důraz na péči ambulantní, působení na vzájemné vztahy dítěte a jeho rodiny tak, aby mohla být dítěti zrušena ústavní výchova a to se mohlo vrátit do svého přirozeného prostředí. V souvislosti s těmito změnami rozhodlo MŠMT o zpracování koncepce, která by akceptovala tyto změny a transformovala celý systém školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči.

Slovenská republika (dále jen SR), do konce roku 1992 spojená s naší republikou, koncepci péče o problémové děti převzala podle našeho modelu. Postupem dalších let a samostatného vývoje se začaly metody odlišovat. Transformací změn v tomto resortu již SR prošla. Tak jako v Německu a Dánsku klade důraz na prevenci a individuální péči.

Tabulka č. 1: Přehled zařízení ve školním roce 2012/2013 v ČR a SR

Zařízení	Stát	Počet zařízení	Počet dětí	Z toho dívek	Vzdělávání
DDŠ / Léčebně výchovná sanatoria	ČR	30	713	166	ZŠ, v prostorách zařízení
	SR	7	208	*	
DÚ / Diagnostická centra	ČR	14	517	221	Individuální plány, civilní školy
	SR	5	269	*	
VÚ / Reedukační zařízení	ČR	29	1 269	391	SŠ v zařízení, civilní školy, indiv. plány
	SR	13	649	*	
Celkem	ČR	73	2 499	778	
	SR	25	1 195	*	

Zdroj: MŠMT ČR, MŠVV a S SR

Poznámka k tabulce č. 1:

- * Počet dívek a chlapců na Slovensku nebyl zjištěn. Přesto je velice zajímavé porovnání zastoupení dívek oproti chlapcům v České republice.
- ** Počet obyvatel v roce 2012 v ČR 10.500.000 a SR 5.400.000
- *** Procentuální zastoupení dětí v institucionálních zařízeních v porovnání k celkovému počtu obyvatel je v obou zemích stejné, tj. 0,02%.
- **** Oproti dřívější době jsou děti vedeny k svému dalšímu vzdělávání. Jsou zařazovány do stabilizačních kurzů, individuálních vzdělávacích plánů či do jednotlivých učebních oborů. Děti, které nejsou zařazeny do vzdělávacího procesu, mají v dopoledních hodinách výchovně vzdělávací program, nebo jsou v ojedinělých případech začleněni do pracovního procesu.
- ***** Pro zajímavost, počet zařízení do konce roku 2013 klesl na 27.

1.2. Výchovní ústav, Střední škola a Školní jídelna Jindřichův Hradec

1.2.1. Legislativní charakteristika

„Výchovní ústav pečuje o děti starší 15 let se závažnými poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální.

Výchovní ústavy se zřizují odděleně pro děti:

- a) s nařízenou ústavní výchovou,*
- b) s uloženou ochrannou výchovou,*
- c) které jsou nezletilými matkami, a pro jejich děti, nebo*
- d) které vyžadují výchovně léčebnou péči,*

popřípadě se ve výchovném ústavu pro tyto děti zřizují oddělené výchovné skupiny.

Do výchovního ústavu může být umístěno i dítě starší 12 let, má-li uloženu ochrannou výchovu, a v jeho chování se projevují tak závažné poruchy, že nemůže být umístěno v dětském domově se školou.“ (Zákon č. 109/2002 Sb.)

Děti umístěné v ústavu mají odstupňovanou péči tak, aby byly zajištěny vhodné výchovné a vzdělávací potřeby:

- ✓ samostatné přiměřeně věku,
- ✓ samostatné vyžadující občasnou kontrolu,
- ✓ vyžadující občasné vedení a stálou kontrolu,
- ✓ nesamostatné vyžadující stálé vedení i kontrolu,
- ✓ vyžadující soustavnou intenzivní individuální péči.

Výchovní ústav může být zaměřen na speciální péči o děti:

- ✓ vyžadující výchovně léčebný režim
- ✓ se závažnými poruchami chování
- ✓ s extrémními poruchami chování

Péče o děti vyžadující výchovně léčebný režim

Tuto speciální péči potřebují děti s neurologickým poškozením a psychickým onemocněním nebo s disharmonickým vývojem osobnosti s emočními či vývojovými poruchami chování. Je zde použito označení děti se závažnými poruchami chování.

Péče o děti se závažnými poruchami chování

Děti se závažnými poruchami chování jsou umístěné do výchovného ústavu se zaměřením na výchovně léčebnou péči. Jedná se o děti:

- ✓ jejichž vývoj je ohrožen jejich psychickým oslavením,
- ✓ s poruchou pozornosti a hyperaktivity
- ✓ experimentující s návykovou látkou a děti závislé.

Děti jsou do ústavu zařazené na nezbytně nutnou dobu. Po uplynutí osmi týdnů je nutno přehodnocení jejich zdravotního stavu a rozhodne se, zda dítě setrvá v zařízení nebo se vrátí zpět, odkud přišlo. Dětem se poskytuje speciálně pedagogická a psychologická péče speciálním pedagogem - etopedem a psychologem.

Péče o děti s extrémními poruchami chování

Děti, které potřebují tuto péči, jsou děti často utíkající ze zařízení a dopouštějící se trestného jednání. Dále jsou zde umístěné děti s násilnými projevy v důsledku duševní poruchy a sexuální úchytky. Proto musí být péče uzpůsobena vhodně i z terapeutického hlediska.

Jsou zde i děti již drogově závislé a děti, které mají uloženou ochrannou výchovu. Pro tyto děti je tento typ zařízení vhodný a doporučující. Po uplynutí určité doby dochází k přezkoumání závažnosti a případného přeložení dítěte do jiného zařízení.

Všem dětem výše zmíněných zařízení organizují výchovné, vzdělávací a zájmové činnosti ve spolupráci s psychologem a speciálním pedagogem – etopedem. Součástí těchto činností jsou i psychoterapeutické a socioterapeutické techniky. (vyhláška č. 438, 2006)

1.2.2. Vznik zařízení

První zmínky o převýchově mravně narušených dívek v Jihočeském kraji se datují ke dni 1. srpna 1958, kdy vznikl při Krajském dětském domovu v Černovicích domov výchovy mládeže. Šlo o žádost Ministerstva školství k experimentu sloučit výchovu dětí z dětského domova s převýchovou mravně narušené mládeže. Jeho úkolem bylo pomocí práce a vzdělávání napravit tyto patnácti až osmnácti leté dívky. Přes snahu někdejšího ředitele i zaměstnanců se ukázalo sloučení těchto domovů jako nevhodné. Děti z dětského domova byly postupně přemístěny do dětského domova u Dobré vody v okrese Prachatice a v Černovicích dnem 1. září 1960 vzniklo samostatné zařízení pro mravně narušené dívky s názvem Domov výchovy mládeže, v roce 1961 přejmenován na Výchovní ústav mládeže.

Převýchova těchto dívek se konala převážně pracovní výchovou. Dívky pracovaly n. p. Otavan – závod Soběslav, Jiholen Veselí nad Lužnicí. Správně zařízení postupně spadalo pod město Kamenice nad Lipou, KNV Jihlava, ONV Pelhřimov, až v roce 1964 přešlo pod správu JČ KNV České Budějovice. Poté péče o tyto dívky zaznamenal útlum. Zanikaly pracovní místa i učební obor šička prádla.

25. ledna 1971 vzniklo detašované pracoviště v Jindřichově Hradci s 12 dívkami v tzv. pracovní skupině. Pracovištěm jim byl n. p. Jitka Otín. Těchto 12 dívek dalo základ pro nové zařízení. Během jednoho roku obsazenost v Jindřichově Hradci rychle narostla až k počtu 72 dívek. Z původní pracovní skupiny vznikl samostatný objekt v roce 1989 s názvem Výchovní ústav pro mládež Jindřichův Hradec. 30. dubna 1991 zařízení získalo právní subjektivitu a stalo se rozpočtovou organizací řízenou Okresním úřadem v Jindřichově Hradci.

Revolucí v roce 1989 a následnou transformací n. p. Jitka Otín došlo počátkem roku 1992 ke snížení kapacity na pouhých 23 dívek a ukončení pracovních činností. Začal se klást velký důraz na vzdělání a přímo v prostorách výchovního ústavu vzniklo odborné učiliště s dvouletým učebním oborem šička prádla. Výuku povolilo i MŠMT ČR dne 7. 4. 1992, následně výuka začala 1. 9. 1992. Tento rok na podzim odešel z funkce stávající ředitel a byl vypsán konkurz na nového. Dne 3. 2. 1993 se vedení ústavu ujímá nový ředitel Mgr. Pavel Vítkovský, jež je ve funkci dodnes.

1.2.3. Dnešní podoba zařízení

22 let je dlouhá doba, dlouhý úsek života i rozvoje. Výchovný ústav za tuto dobu zcela změnil svou tvář. Proběhla rekonstrukce kotelny, přístavba ubytovací části, přestavba jídelny a staré části budovy. Zařízení tím získalo v roce 2008, po ukončení všech stavebních prací, zcela jiný ráz.

Od tohoto roku zde našlo své pracovní uplatnění 56 zaměstnanců, z toho 40 pedagogů. Výchovné skupiny pracují podle rámcově výchovných plánů, každá skupina má svůj profil a priority, systém práce i charakteristiky dívek. Ústav splňuje podmínky zákona 109/2002 Sb. a vyhlášky o ústavní a ochranné výchově.

Celková kapacita zařízení je 36 lůžek v 6 výchovných skupinách. Z toho 4 skupiny jsou otevřené, každá skupiny obývá prostory fiktivního bytu – 3 ložnice, obývací pokoj, šatna, společenská místnost s kuchyňským koutem a sociální zařízení. Zbývající skupiny jsou uzavřené. Do nich se umísťují dívky s extrémními poruchami chování a dívky s uloženou ochrannou výchovou. Základem práce na výchovných skupinách je co nejvíce individuální práce s každou dívkou realizovaná vychovatelem skupiny. Skupinu zařizuje vedoucí skupiny a dva vychovatelé, kteří se u dívek střídají v pravidelném třítydenním cyklu. Jednotlivé skupiny mají svou charakteristiku a vlastní výchovné principy a rituály. Vychovatelé mají zpracované týdenní plány, na jejichž tvorbě se podílí i dívky při skupinových schůzkách.

Dívkám je dodávána i odborná péče a pomoc etopedem a psychologem, jež jsou zaměstnanci ústavu. Zdravotní péči koordinuje zdravotní sestra a zajišťuje návštěvy dívek u dětského lékaře i odborných lékařů ve městě.

Svou tvář změnila i škola v prostorách ústavu. Vznikly učební obory Praktická škola dvouletá a jednoletý obor Práce v autoservisu. Těmito obory se škola otevřela i veřejnosti. Obory byly přístupné dětem s ukončením základním vzděláním v nižším ročníku a dětem ze zvláštních škol. Dívky, které byly ve výchovném ústavu, a byl u nich předpoklad úspěšného zvládnutí osnov středních škol, měly možnost docházet do škol ve městě dle svého výběru. V roce 2003 dal zřizovatel pokyn ke snižování vzdělávání civilních dětí. Důvodem byla změna ve financování zařízení. V červnu 2005 dochází k zániku oboru Práce v autoservisu. V roce 2008 vzniká nový dvouletý obor Provozní

služby 69-54-E/01. Úspěšné ukončení je zakončené závěrečnou zkouškou a získání výučního listu. Absolventky se uplatní ve zdravotnických, sociálních či ubytovacích zařízeních, kanceláří apod. Mohou vykonávat pomocné práce při přípravě jídel, praní a žehlení prádla, šití prádla a ubytovacích doplňků.

1.2.4. Charakteristika dívek

Tak, jak se mění tvář státu a vyvíjí se společnost, se mění mentalita všech lidí zde žijících, tudíž i dívek s výchovnými problémy. V tomto zařízení lze dívky rozdělit do několika skupin:

- ❖ zanedbané dívky
  - těmto dívkám stačí trochu více lásky a péče a kvalitní vzdělání
  - tato skupina má nejlepší předpoklady k zařazení do běžného života po dosažení zletilosti
- ❖ dívky s výraznými poruchami chování, agresivní, bez citových vazeb
  - v dětství prošly negativní zkušeností, která hraničí s trestnou činností
  - převážně mají nařízenou ochranou výchovu
  - časté útěky, převýchova selhává
  - po zletilosti častý návrat k trestní činnosti a následné vazbě
- ❖ dívky s různým typem psychického postižení
  - jde o velmi výraznou skupinu
  - vyžadují náročnou péči a individuální přístup
  - často rozbíjí vybavení zařízení, ohrožují sebe i okolí, úmyslně se zraňují
  - začlenění do společnosti je velmi těžké, jsou odmítány rodinou
- ❖ dívky závislé na psychotropních látkách
  - z převážné většiny pochází z úplných rodin, ekonomicky zajištěných
  - mentálně na vysoké úrovni
  - opakovaně prochází detoxikační léčbou
  - pobyt ve VÚ provází nucená abstinence a z toho vychází i silná agresivita
  - návrat do života po zletilosti se povede pouze dívkám, které během ústavní výchovy úspěšně zvládnou detoxikační léčbu

Hlavním úkolem a cílem všech zaměstnanců výchovného ústavu je uskutečnění převýchovy, minimalizovat psychické potíže a dopomoci tím dívkám k navrácení do rodiny. Zda se jim to daří, částečně ukázal výzkum této práce.

1.3. Vývoj osobnosti

1.3.1. Psychologický vývoj

Naše dětství určuje další úspěchy i neúspěchy v životě. Začínáme se učit od počátku. Učíme se životem. Od svých rodičů a prarodičů dostáváme nové podněty k vývoji. Ovlivňuje nás především rodina a vztahy v ní, celkové rodinné klima, sourozenecké vztahy, vztahy se spolužáky, osobnost učitele a samozřejmě prostředí, kde vyrůstáme. Podle Matějčka potřebuje malé dítě mnoho věcí, ale ze všeho nejvíc jistotu ve vztazích ke svým lidem. Ochrana a pomoc těchto lidí je nutná pro přežití. Pokud dítě nevrůstá v rodině, necítí souznění, je zanedbána počáteční komunikace.

Učíme se čelit často nepříjemné realitě, bez zábrán vyjadřovat svoje pocity a přání. Ale velice často jsme vystaveni riziku, které není vždy snadné zvládnout. Jedná se například o faktor genetický, biologický, psychologický, socioekonomický. Tyto stresory zvyšují u dítěte pravděpodobnost špatné adaptace v oblasti fyzického zdraví, mentálního zdraví, školního výkonu a sociálního přizpůsobení. Odolnost vůči zátěži se skládá z množství vloh osobnosti. Struktura osobnosti je v různých časových obdobích zranitelná. Odchýlí-li se vývoj dítěte, může vzniknout porucha osobnosti nebo zablokování vývoje osobnosti. Základní potřeby musí být uspokojeny. Prvotní potřebou je potřeba bezpečí a vazby. Nejvíce náchylné k závislosti na náhradních uspokojeních jsou děti, které se necítí bezpečně. Každé dítě potřebuje lásku a také jasně vymezené hranice. Se svými rodiči a sourozenci tvoříme společenství rodiny, v níž máme stejné právo na příslušnost. Pokud dojde k narušení rodinného systému, člověk má tendenci opakovat naučené chyby i v dospělosti. První vzorec sociálního chování pozorujeme u svých rodičů. Máme-li v životě obstát, měli bychom se cítit v tomto světě dobře. Musíme se naučit čekat, přizpůsobovat se, snášet porážky, zvládat strach, ale i radost.

Každý se může vzdělávat v plném rozsahu. Škola je otevřenou možností pro každého. V některých případech jde o jedinou otevřenou možnost získat potřebné znalosti i dovednosti. Nemůže však suplovat rodinu a nahradit jedinečné životní zkušenosti, které dítě získává v kruhu nejbližších. Dáváme dětem skutečně prostor vyjádřit se? Jak v rodině, tak ve škole? Nebo jsme už pozapomněli, jaké je to být

pětiletým člověkem? Informace se v dnešní době na nás valí ze všech světových stran, není snadné, vybrat si ty správné. Není snadné rozhodnout se kde, jak a s kým budeme žít.

„Období dospívání je přechodnou dobou mezi dětstvím a dospělostí. Zahrnuje jednu dekádu života, od 10 do 20 let. V tomto období dochází ke komplexní proměně osobnosti: somatické, psychické i sociální.“ (Vágnerová, 2005, s. 321)

Dospívání je velmi důležitým úsekem života, dítě je méně závislé na svém okolí. A nezvládne-li přestup do této zcela nové pozice, může ho brzy pronásledovat závislost další. Silná touha užívat látky, které mu mohou přinášet psychickou úlevu, jistě souvisí s emocionálním rozpoložením. Emoce, nenaplnění potřeb a tužeb jsou jedním ze spouštěčů k jakékoliv závislosti. Je ohroženo sebeovládání, a pokud se jedinec pohybuje v rizikovém prostředí, je velmi těžké odolávat touze. Období dospívání je kritické obzvláště tehdy, když má dítě příliš volného času, rodiče se mu nevěnují, nemá své osobní soukromí, nemá žádné zájmy a tedy ani další cíle, kterých by chtělo v budoucnu dosáhnout. Spektrum závislostí, které nám život nabízí je pestré: alkohol, opiáty, kanabinoidy, sedativa, hypnotika, halucinogeny, tabák, těkavé látky, patologické hráčství, závislost na internetu, na sexu, na práci, patologické nakupování, poruchy příjmu potravy atd. Skutečně máme v našich životech čemu čelit. Doba se vyvíjí a s ní vznikají další a nová rizika.

Rizikem je, že u dospívajících se závislost vytváří podstatně rychleji než u dospělých. Je zde větší riziko otrav, úrazů a násilné příčiny smrti. Jedinec zaostává v psychosociálním vývoji (citové zrání, sebekontrola, vzdělávání a sociální dovednosti). Experimentování s drogou je automaticky spojeno s většími problémy v různých oblastech života. Nápravou může být odpověď na otázky:

- Kolik toho kdo rodině dává?
- Kolik společného času spolu trávíme?
- Jaká jsou očekávání ze strany jednotlivých členů?
- Jak spolu rodina komunikuje?

Psychologický vývoj jedince je velkou měrou ovlivněn pozitivně i negativně rodinným prostředím. Neméně pak záleží na tom v jaké situaci a v jakém duševním rozpoložení se nacházejí rodiče. Šťastný a úspěšný rodič svým chováním, jednáním a postoji velmi pozitivně motivuje své dítě. A naopak může nastat demotivace. Adolescence je často chápána jako přechodné stadium ve smyslu přechodu od období závislosti na druhých lidech do stádia nezávislosti na druhých. Je to most od dětství k dospělosti, záleží na tom, jak byl postaven. Čím pevnější je, tím snadnější cesta po něm bude. Cesta od prvotní biologické závislosti k závislosti jiného charakteru je v některých případech velmi krátká. Hledání vlastní identity sice v období dospívání nekončí, ale má zde svůj počátek a dá se říci, že je hlavní náplní tohoto období. Absolutně se mění prostor dospívajícího. Nenachází-li dítě pochopení u svých rodičů, vrstevníků a dalších autorit a skupin, do kterých patří, zažívá odcizení. Z vývojového hlediska lze toto období rozdělit na dvě fáze: raná a pozdní fáze adolescence.

Raná adolescence

Toto období nastává přibližně mezi 11. – 15. rokem, vyznačuje se především tělesným dospíváním a pohlavním dozráváním, hormonální změny ovlivňují emoční prožívání. Tělesná proměna je prvním signálem dospívání. Dívky v průměru dospívají o něco dříve než chlapci. Zvýšený zájem o vrstevníky opačného pohlaví. První zkušenosti s přátelskými vztahy, s láskou, často i první sexuální zkušenost. Dnes již není vůbec výjimkou, že dítě školou povinné (8. – 9. ročník) má již praktickou zkušenost se sexem. Pubescent usiluje o odlišení se. Specifické chování a úprava vlastního zevnějšku mu někdy zabere více času, než jakákoliv jiná činnost. Je to první informace, kterou při pohledu na dospívajícího okolí získá. Hledá svou identitu a sestavuje a přestavuje svůj současný žebříček hodnot.

Pozdní fáze adolescence

Druhá fáze dospívání (15 – 20 let) je neméně náročné období. Pokračuje hledání osobní identity. Individualita se projevuje nejen v oblékání, ale v celkové odlišnosti. Vágnerová píše, že v tomto období je nejvíce důležité poskytnout jedinci dostatek času a také prostoru, aby porozuměl sám sobě, osamostatnil se a zvolil si, čeho chce

dosáhnout. V 15 letech získává dospívající občanský průkaz jako první důkaz „dospělosti“. Zodpovědnost za svou osobu před zákonem. Děti do patnácti let nejsou trestně odpovědné, což však v praxi neznamená, že nenesou odpovědnost za své činy. Dítě není souzeno podle trestního řádu, ale podle občanského soudního řádu, kdy dítě má svého opatrovníka (advokáta). Soud může dítěti uložit následující tresty: dohled úředníka, zařazení do psychologického, terapeutického či jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče nebo v probační a mediační službě. Při obzvláště závažných přestupcích může soud vydat předběžné opatření a následně ústavní či ochrannou výchovu v institucionálním zařízení.

V této době také končí povinná školní docházka a někteří dospívající vstupují do pracovního procesu. Výběr profese určuje budoucí sociální postavení dospívajícího. K osobnostnímu rozvoji potřebuje dítě svobodu rozhodování. Samozřejmě každý potřebuje jinou míru závislosti a nezávislosti.

Svoboda je totiž slovo plné hrdosti, bolesti, samostatnosti, touhy a především otázek. Narodíme se svobodní a svobodní tento čas i opustíme. Máme právo na život a osobní bezpečí, potřebu jistoty. Vědomí této jistoty se vyvíjí v raném dětství. Objeví-li se problém s jistotou v prvních rocích života, zákonitě se to promítne do období dospívání a mnohdy i v dalších letech života. Už v lůně matky jsme závisle připojeni k pupeční šňůře, omezení prostorem dělohy i po narození zůstáváme závislími jedinci. A závislost nás provází celým životem. Chceme být sami sebou, ale každý si nevystačí sám. Děti mají právo na domov, na šťastné dětství. Jsou závislé na rodině a je to právě rodina, která ovlivní nejvíce jejich další život. A kdo má práva, má také povinnosti.

Pohlavní dospívání:

Pohlavní dospívání mění vztah dospívajícího k vlastnímu tělu. Dostává mnohem více prostoru, získává nové životní zkušenosti, objevují se nové příležitosti, další vztahy v různých sociálních skupinách – rodina, škola, školní třída, sportovní či zájmová skupina. Změna vztahu k druhým lidem souvisí se změnou vztahu k sobě. Jsou-li v rodinných vztazích problémy a konflikty, projevíly se již v předchozích obdobích. Důležité je, zda je komunikace v rodině dostatečná a dále jakým způsobem probíhá.

„V adolescentním období se završuje rozvoj ego-identity dospívajících. .... Pro mnohé adolescenty není nastávající dospělost atraktivní, protože je spojena se zodpovědností a mnoha omezeními, na jejichž zvládnutí nejsou dostatečně zralí.“ (Vágnerová, 2005, s. 434)

1.3.2. Sociální prostředí

Sociálním prostředím rozumíme vztahy, procesy, jevy a stavy, které na jedince působí od narození až po smrt, tzn. po celou dobu jeho života, v různých skupinách. Základní lidskou skupinou je rodina. Ta ho ovlivňuje každým dnem, každou hodinou, každou minutou. Vývojem osobnosti přibývá i vliv vrstevnických skupin, a to již od velmi útlého věku v mateřských školách. Nejvýrazněji osobnost ovlivňuje vrstevnická skupina v adolescentním období. Společenské vrstvy a následně i celá společnost se svým okolím má také svůj velký podíl na průběhu edukačního procesu jedince.

Při zrodu jedince jde o biologickou bytost. Chceme-li, aby z ní byla bytost sociální, je nutné projít socializací. Nejde o krátké období. Socializace probíhá po celou dobu života. Dělíme jí do tří etap:

- ✓ primární – průběh do tří let věku dítěte v rodině, získávají se první zkušenosti
- ✓ sekundární – probíhá v době vzdělávání jedince, na jedince působí rodina, škola, vrstevníci
- ✓ terciální – průběh je realizován v dospělosti. Sociální interakce zde sehrává velkou roli.

„Každá společnost má svou sociální normu, typ osobnosti, který je pro ni reprezentativní. K této normě směřují veškeré sociální tlaky a tak společnost předurčuje, jakými lidmi by se měli členové stát. Bez vlivu společnosti by se člověk nemohl psychicky rozvíjet. Socializace je tudíž i předpokladem individualizace. Individuální specifičnost je dána interakcí jedinečných vrozených dispozic a různých vlivů mnoha sociálních skupin a vrstev.“ (Vágnerová, 2007, s. 283)

1.4. Speciální pedagogika

1.4.1. Rozdělení vědního oboru

Speciální pedagogika je velmi mladá vědní disciplína a významně se podílí na rozvoji pedagogického oboru. *„Její poslání a význam spočívá ve speciální edukaci a rozvoji jedinců, kteří mají oproti většině ostatních speciální edukační potřeby a kteří pro svůj rozvoj potřebují speciální přístup a péči.“* (Fischer, Škoda, 2008, s. 13)

Cílem této mladé vědy je umožnit jedinci se znevýhodněním co nejvyšší úroveň jeho socializace. Zabývá se výchovou, vzděláním a společenskou realizací za pomoci terapií a rehabilitací. Zároveň ale působí i na ostatní členy společnosti, na jejich pohled i postoj k občanům se znevýhodněním.

I ve světovém měřítku je speciální pedagogika považována za mladou vědu. Uznávaná začala být na přelomu 19. a 20. století. Doposud ale pojmenování tohoto vědního oboru ve společnosti není jednotné, avšak přístupy odborníků a obsahová stránka vědy jsou si velmi blízké. V některých zemích ještě přetrvává označení jako nápravná, léčebná či speciální výchova a vzdělávání.

Jde o vědní obor, který spolupracuje s ostatními vědami. Nejužší vztah, zároveň i propojenost, má s pedagogikou. Vzhledem k terapiím, rehabilitacím a speciálním postupům i metodám čerpá zkušenosti zejména z psychologických oborů, např. vývojová, pedagogická a sociální psychologie, psychopatologie. Speciální pedagogika je nemálo spjatá i s medicínskými obory, především s psychiatrií a se somatologií. Zapomenout nelze ani na biologické obory, sociologii, filozofii a etiku.

V tehdejší československé státě byl termín „speciální pedagogika“ poprvé použit brněnským pedagogem RNDr. Bohumírem Justynem Popelářem v roce 1957. Na něj navázal speciální pedagog, profesor Miloš Sovák v roce 1973. Tento významný pedagog, foniatr a zakladatel české logopedie rozdělil speciální pedagogiku podle jednotlivých druhů postižení klientů (pro lepší přehlednost uvedeno v tabulce):

Tabulka č. 2: Rozdělení speciální pedagogiky

Obory speciální pedagogiky	Druhy postižení
somatopedie	tělesná postižení dlouhodobá onemocnění
tyflopédie (oftalmopedie)	zrakové postižení
surdopedie (akupedie)	sluchové postižení
psychopedie	mentální postižení (příp. psychické poruchy)
logopedie	narušená komunikační schopnost (vady a poruchy řeči)
etopedie	poruchy chování a sociální deviace
speciální pedagogika osob s dílčími nedostatky	specifické poruchy učení, projevy LMD (ADD, ADHD) atd.
speciální pedagogika osob s kombinovaným postižením (s více vadami)	kombinace dvou a více druhů postižení

Zdroj: SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*, str. 18

Vývojem vědy bylo členění doplněno o výchovu a vzdělávání klientů mimořádně nadaných.

Druhou variantou členění je členění podle věku:

- Speciální pedagogika předškolního věku
- Speciální pedagogika školního věku
- Speciální pedagogika dospělých (andragogika)
- Speciální pedagogika seniorů (gerontagogika)

1.4.2. Etopedie

Etopedie je jeden z oborů speciální pedagogiky. Využívá formativní metody a prostředky k ovlivňování chování zejména u dětí a mládeže. Pomocí etopedie je rozvíjena osobnost těchto jedinců.

„Etopedie se ve svém vývoji i zaměření neliší od ostatních speciálně pedagogických disciplín. Vychází ze stejných východisek i paradigmat, orientuje se na jedince s poruchami chování.“ (Vojtová, 2008, s. 27)

Začala se profilovat jako součást speciální pedagogiky na konci 60 - tých let minulého století. Název pochází z řeckého slova „ethos“ (=mrav) nebo „éthos“ (zvyk). Původně byla etopedie začleněna jako součást psychopedie. V systému našeho školství je začleněna od roku 1969. Z důvodu značné rozdílnosti mezi osobami mentálně retardovanými a mravně narušenými, vzhledem k odlišnému a specifickému přístupu k těmto osobám, došlo k vyčlenění etopedie a ta se stala samostatnou vědou. Rozdílnost je značná také u věkových skupin osob. Tato věda pracuje především s dětmi předškolního, školního a středoškolského věku. Je prokázáno, že včasným působením na problémovou skupinu dětí, je snižena kriminalita v obdobích jejich dospělosti.

„Předmětem etopedie jako pedagogické disciplíny je cílená edukace všech dětí a mládeže. S ohledem na věk diferencujeme předmět etopedie vůči:

- 1. dětem předškolního věku,*
- 2. školního věku,*
- 3. dětem středoškolského věku (popř. do ukončení profesní přípravy)*

S ohledem na intenzitu problémového chování diferencujeme předmět etopedie vůči:

- 1. celé populaci*
- 2. rizikové populaci*
- 3. populaci s poruchami emocí a chování“ (Pipeková, 2010, s. 371)*

S ostatními speciálně pedagogickými obory etopedie úzce souvisí. Zejména z důvodu výskytu jedinců s více vadami. Nejčastější variantou je mravní narušenost s mentální retardací. Na mravně narušené jedince etopedie působí v oblasti tělesné, psychické a sociální. Z toho vyplývá, že spolupracuje s vědami, které se zabývají člověkem, společností a mezilidskými vztahy:

- pedagogika
- psychiatrie
- psychologie
- axiologie
- etika
- neurologie
- sociologie
- psychiatrie
- genotika
- filosofie

1.4.3. Poruchy chování

Společenské normy, jejich význam a podstatu by každý člen společnosti měl pochopit v průběhu svého vývoje, souvisí s rozvojem psychických předpokladů. Obecné znaky a projevy, které u dětí a dospívajících chápeme jako poruchy chování, jsou nerespektování platné společenské normy, neschopnost navazovat a udržet přijatelné sociální vztahy, bezohlednost vůči okolí a chybí svědomí a pocit viny.

„Normy chování jsou sociálně vymezená pravidla, rozlišující žádoucí, tolerované a zakázané projevy, slouží jako regulační mechanismus. Znalost norem uspokojuje i potřebu jistoty, vyplývá z nich jaké chování je vhodné a pozitivně hodnocené, a jaké nikoliv. Lidé se mohou cítit jistější, pokud vědí, co mohou očekávat. Normy zároveň vymezují i oblast, v níž není člověk nijak limitován, určuje i hranice lidské svobody.“
(Vágnerová, 2007, s. 329)

Nejčastější oblasti problémového chování adolescentů:

- predelikventní chování a páchaní trestné činnosti
- agrese, násilí, šikana a týrání (včetně rasové nesnášenlivosti a diskriminace některých skupin)
- užívání drog (včetně alkoholu a kouření)
- sexuální rizikové chování (včetně předčasného mateřství a rodičovství)
- poruchy příjmu potravy
- sebevražedné pokusy a dokonané sebevraždy

V současné moderní době k těmto oblastem problémového chování dále přiřazuje:

- rizikové sporty
- rizikové chování adolescentů při řízení motorových vozidel

Všechny druhy problémového chování mají svojí specifickou genezi a jsou ovlivněny mnoha faktory (kulturou, historií, ekonomikou, politikou...).

1.4.4. Prevence

Jakoukoli formu poruchy chování jedinec sám nezvládne a potřebuje odbornou pomoc. Tu zabezpečují instituce z rezortu MŠMT, ministerstva spravedlnosti, zdravotnictví, práce a sociálních věcí. Proces reedukace je determinován typem poruchy a věkem klienta. Odbornou pomoc získává v první řadě na úrovni prevence. Včasnou a cílenou prevencí se dá předejít problémům.

Prevenci můžeme rozdělit do třech typů:

- primární
  - aktivity proti vzniku poruch – v rodině, škole, zájmových útvarech
- sekundární
  - práce s rizikovými jedinci a skupinami a hledání problémů a řešení
  - střediska výchovné péče – poradenská ambulantní a pobytová péče (v souvislosti s transformací institucionální péče budou tato střediska hrát významnou roli v práci o ohroženou mládež)
- terciální
  - zmírnění dopadu poruch na osobu, je realizována ve specializovaných zařízeních

„Pro řešení problémů spojených s poruchami chování je kladen důraz na jejich prevenci, eventuálně včasné podchycení. Možnosti školy při řešení závažnějších poruch chování jsou omezené. Důležitá je práce s rodinou i problémovými dětmi. Krajiní možnosti represivního charakteru je ústavní či ochranná výchova.“ (Vágnerová, 2005, s. 176)

2. Praktická část

2.1. Cíle práce a výzkumné otázky

Již bylo zmíněno, že ve jmenovaném zařízení pracuji jako vychovatelka. Za dobu mé dlouholeté praxe jsem pracovala s mnoha dívkami, seznámila se s jejich osudy a problémy. Po dobu jejich pobytu v zařízení, která se pohybovala v délce 1 – 3 roky, jsme společně hledaly příčiny a snažily se je odstranit nebo alespoň eliminovat. Cílem všech pedagogických pracovníků bylo, a je dodnes, připravit a nasměrovat dívku do plnohodnotného života, schopnou postarat se nejen sama o sebe a být prospěšnou pro celou společnost. Víme, jaké dívky ze zařízení odcházejí. Jak se ale se samotnou realitou života vyrovnávají a zvládají, nám již není známo. Téma výzkumu bylo zvoleno záměrně, jelikož osudy dívek mě velmi zajímaly. Zároveň bych ráda dostala odpověď, zda má práce a práce mých kolegů má smysl, zda jí děláme dobře. Dostane se odpovědi i zřizovateli těchto zařízení, zda vynaložené prostředky se nemíjí účinkem.

Cílem výzkumného šetření je porovnání dvou skupin respondentek, dívek momentálně žijící v zařízení a dívek, které již na základě zletilosti odešly ze zařízení. Jak dívky s nařízenou ústavní výchovou vnímají pobyt ve výchovném ústavu oproti zpětně hodnotících dívek žijících samostatný soukromý život mimo ústav, které se dokázaly úspěšně vrátit do fungujícího života ve společnosti.

2.2. Metodologie výzkumu

2.2.1. Metoda sběru informací

Ve své práci použiji ke sběru informací kvantitativní metodu formou dotazníku a rozhovoru. Dotazník je určen pro dívky právě pobývají ve výchovném ústavu, rozhovoru se zúčastní dívky žijící již samostatný život.

Jako velké pozitivum dotazníku vidím anonymitu a z toho vyplývající vyšší pravděpodobnost pravdivých odpovědí respondentek. Riziko dotazníku spočívá v nesprávném porozumění otázky. Dotazník se skládá z 11 otázek, směřující k životu ve výchovném ústavu a 1 otázky zjišťující věk dívky.

U metody rozhovoru jsou hlavní pozitiva rozsáhlejšího obsahu odpovědí, přímý kontakt s respondentkou a možnost pozorování jejích pocitů. Obrovským negativem této metody shledávám v skloubení času a místa. Součástí rozhovoru je stejných 11 otázek zabývajících se životem ve výchovném ústavu jako v dotazníku obohacené 2 dalšími otázkami zaměřené na současný život a 1 otázky určující věk respondentky.

2.2.2. Hypotézy výzkumného šetření

1. Obě skupiny respondentek rády tráví svůj volný čas v zájmových kroužcích pořádané výchovným ústavem.
2. Dívky žijící ve výchovném ústavu mají pouze negativní pohled na vzdělání.
3. Dívky žijící ve výchovném ústavu neumí dlouhodobě hospodařit s finančními prostředky.
4. Dnes již dospělé ženy hodnotí svůj vstup do samostatného života nelehkým a vzpomínají na slova a rady pracovníků zařízení.

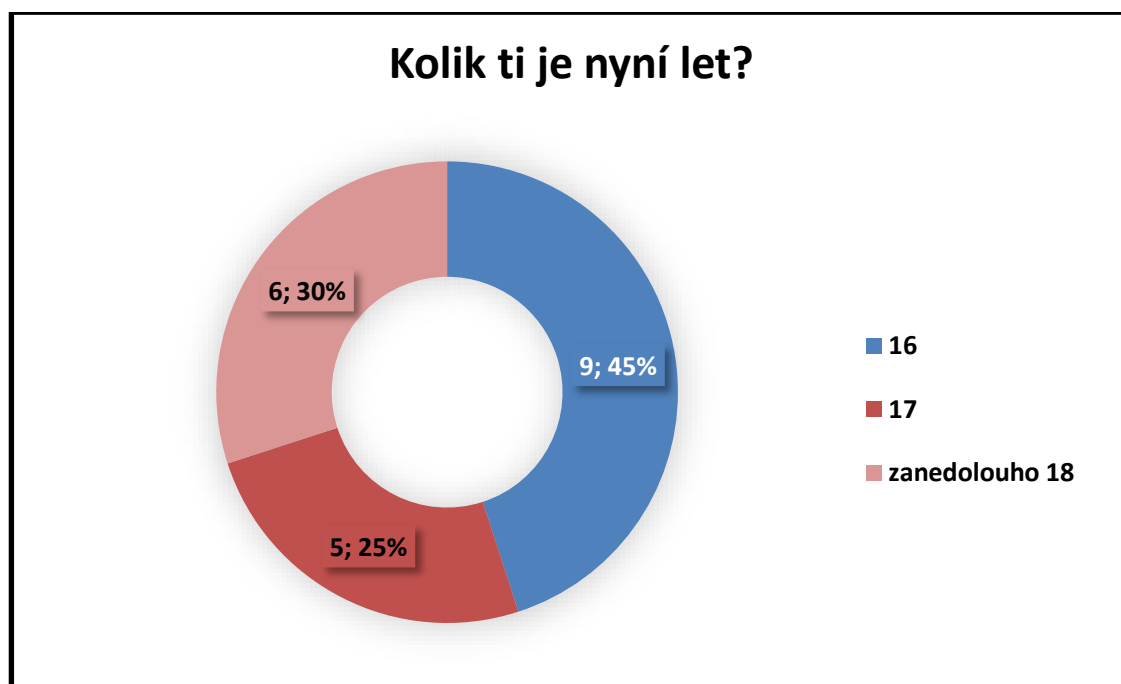
2.3. Výzkumné prostředí a charakteristika vzorku respondentů

Výzkumné šetření je zaměřeno pouze na dívky žijící ve výchovném ústavu v Jindřichově Hradci a dívky, které toto zařízení již opustily svou zletilostí. Charakteristika zařízení je již uvedena v teoretické části v kapitole 1.2.

Respondentky jsou rozděleny do dvou skupin. Skupinu ústavní tvoří 20 respondentek ve věku 16 a 17 let a v době výzkumu byly fyzicky přítomné ve výchovném ústavu. Dívky osobně znám, pracuji s nimi, mají ke mně důvěru a vím, jak je vést. Většina ústavních respondentek má kromě poruch v chování zároveň i psychické problémy a jsou v různém stupni rozumových schopností.

Experimentální skupina je složena též z 20 respondentek ve věkovém rozmezí 19 až 31 let. Tyto respondentky žijí samostatný život po celé České republice, mají plno starostí o sebe a možná i o celé rodiny. S těmito respondentkami bude proveden rozhovor za pomoci telefonu, skype, facebook, emailových zpráv i přímých setkání.

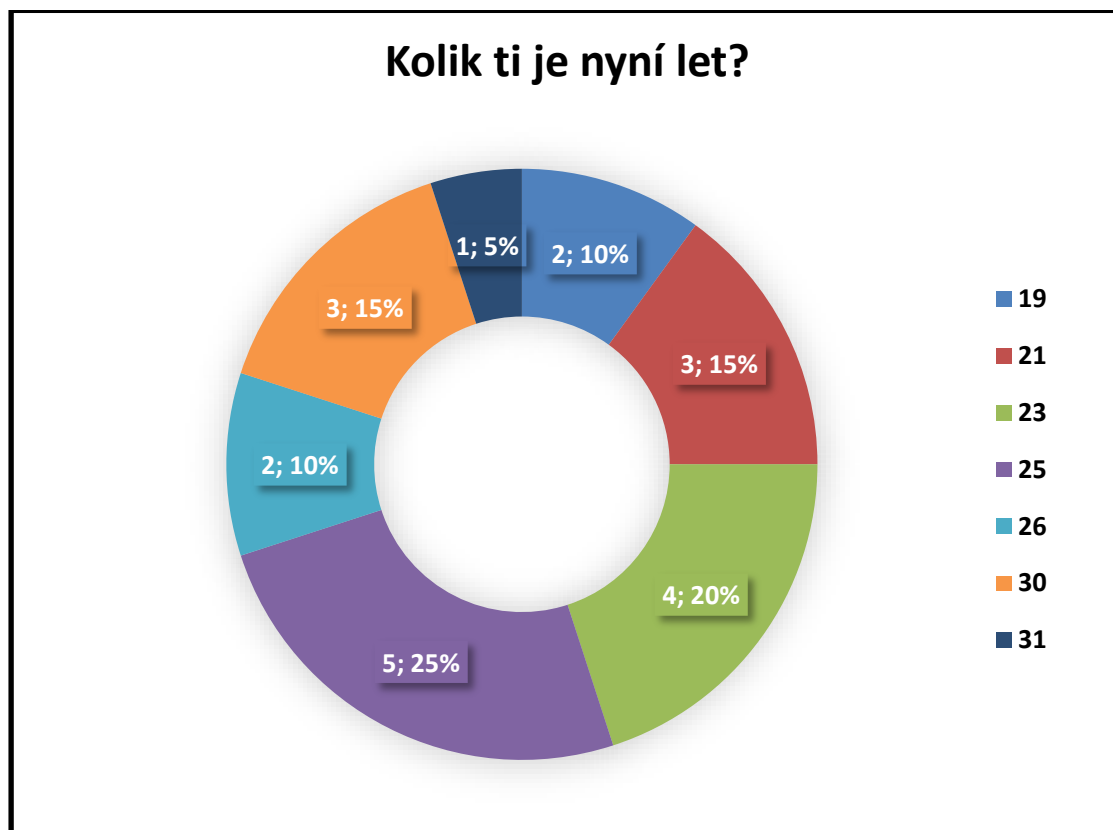
Graf č. 1: Věkové rozdělení respondentek ústavní skupiny

Zdroj: vlastní šetření

Výzkumného šetření se v ústavní skupině zúčastnilo 9 respondentek 16-ti letých a 11 respondentek 17-ti letých, z toho 6 zanedlouho zletilých.

Graf č. 2: Věkové rozdělení respondentek experimentální skupiny

Zdroj: vlastní šetření

10% jsou zde zastoupeny nejmladší respondentky ve věku 19 let. Nejvíce je zastoupen věk 25 let, a to 25%. Nejstarší oslovené respondentce je 31 let a zastupuje 5%.

2.4. Prezentace výsledků výzkumu

Otázka č. 1: Kolik ti bylo let, když jsi byla umístěna ve výchovném ústavu?

Tabulka č. 3: Věk dívek v době umístění do výchovného ústavu

Odpovědi	Skupiny respondentek			
	ústavní		experimentální	
	počet	v %	počet	v %
15 let	20	100	9	45
16 let	0	0	7	35
17 let	0	0	4	20
Celkem	20	100	20	100

Zdroj: vlastní šetření

Pro mě bylo zajímavé zjištění, že 100% dotázaných ústavních respondentek nastoupilo do výchovného ústavu již v patnácti letech. Jiná situace je u respondentek experimentálních. Patnáctiletých bylo pouze 45%, šestnáctiletých 35% a sedmnáctiletých 20%.

Otázka č. 2: Odkud jsi přišla?

Tabulka č. 4: Odkud jsi přišla?

Odpovědi	Skupiny respondentek			
	ústavní		experimentální	
	počet	v %	počet	v %
z dětského domova nebo dětského domova se školou	18	90	8	40
od rodičů	2	10	9	45
od pěstounů	0	0	3	15
Celkem	20	100	20	100

Zdroj: vlastní šetření

Touto otázkou jsem chtěla zjistit, zda již dívky žily v některém ze zařízení náhradní rodinné péče tj. v dětském domově nebo dětském domově se školou, či do výchovného ústavu nastoupily přímo z rodinného prostředí. „*Já už byla v děčáku.*“ Sdělilo několik ústavních respondentek, než vyplnily otázku v dotazníku. Zkušenost z jiných institucionálních zařízení má 90% dotázaných. Pouze 10% respondentek uvedlo nástup do výchovného ústavu od rodičů. Pěstounskou péčí nikdo neuvedl.

„*Nechala mě zavřít máma.*“ „*Sebrala mě sociálka, když mi bylo sedmnáct let. Hákovala jsem školu a užívala si s partou volnosti.*“ Zaznělo ve skupině experimentální. V této skupině pouze 40% dotázaných žilo před nástupem do výchovného ústavu v některém z institucionálních zařízení. 60% respondentek nastoupilo do výchovného ústavu z rodinného prostředí, od rodičů či pěstounů.

Otázka č. 3: Udržuješ kontakt s rodinou (pěstouny)?

Tabulka č. 5: Kontakt s rodinou

Odpovědi	Skupiny respondentek			
	ústavní		experimentální	
	počet	v %	počet	v %
Ano – osobní, telefonický, písemný	14	70	10	50
Ne – nemám rodinu	5	25	3	15
Ne – nemám zájem já nebo rodina	1	5	7	35
Celkem	20	100	20	100

Zdroj: vlastní šetření

Ústavní respondentky i přes pobyt již v několika zařízeních se z 70% snaží udržet kontakt s rodinou. Výchovní pracovníci Výchovného ústavu v Jindřichově Hradci kladou velký důraz na rodinu, dívky v kontaktu podporují. Pomáhají jim znovunavázat kontakty s rodiči, prarodiči či pěstouny. Při vyplňování dotazníku pouze jedna respondentka sdělila matčina slova: „*Nechci tě ani vidět.*“

Experimentální skupina odpovídala tak, jak je v kontaktu s rodinou dnes. „*Nechci mít s nimi nic společného.*“ Tak zněla jedna z odpovědí u 35% respondentek. Všechny mají již utvořenou vizi své vlastní rodiny. Proto u nich dochází k hodnocení kvality rodiny, ve které se narodily, s rodinou, jakou by chtěly mít. Z tohoto důvodu 6 dívek zpřetrhalo veškerý kontakt s rodinou a žijí si dle svých představ. Pouze jedna rodina nemá zájem o dívku. Oproti tomu 50% respondentek uvedlo soulad s rodinou, navštěvují se, jezdí společně na dovolenou. Jedna z respondentek uvedla: „*Vzala jsem si mamku k sobě, pomáhám jí, ona mi zase pomáhá s dcerkou.*“

Otázka č. 4: Jak hospodaříš s penězi?

Tabulka č. 6: Hospodaření s financemi

Odpovědi	Skupiny respondentek			
	ústavní		experimentální	
	počet	v %	počet	v %
šetřím si	0	0	4	20
rozhádně nakupuji	0	0	12	60
utratím hned vše, co mám	20	100	2	10
peněz mám nedostatek	0	0	2	10
Celkem	20	100	20	100

Zdroj: vlastní šetření

Naučit dívky finančnímu hospodaření je další z úkolů pedagogických pracovníků výchovného ústavu.

Ústavní respondentky vůbec nemyslí na druhý den, což potvrdily výsledky dotazníku. Pracovníci ústavu v rámci výchovné činnosti s dívkami diskutují o hospodaření a šetření. Přejde však den výplaty kapesného a dívky vše hned utratí. Veškeré rozhovory s vychovateli jsou rázem zapomenuty. Domnívám se, že jednou z příčin tohoto jednání by mohl být fakt, že dívkám je v zařízeních poskytován veškerý komfort. Je jim poskytnuta strava, ubytování, nákup oblečení aj. Nemají proč šetřit. Zároveň tyto dívky

neměly možnost účastnit se finančního hospodaření, jak tomu bývá u funkčních rodin. Chybí jim vzor.

Na rozhovory s finanční tematikou naopak vzpomínají respondentky experimentální. Všechny mi potvrdily, že na naše slova vzpomínají a nyní nám dávají za pravdu. Trvalo jim různě dlouho, než se jim podařilo hospodaření dostat pod kontrolu. „Ještě, že mám přítele,“ zaznělo od dvou dotazovaných respondentek a dodávají: „vede rodinný rozpočet.“ Další dvě respondentky uvedly: „Bez práce je těžké něco ušetřit, jsem závislá na dávkách sociální podpory.“ Tato skupina respondentek na podotázku „jak hospodařily v době, kdy byly v ústavu“ odpověděly zcela stejně, jako respondentky ústavní – vše ihned utratily.

Otázka č. 5: Jak hodnotíš lékařskou péči vůči své osobě ve výchovném ústavu?

Tabulka č. 7: Hodnocení lékařské péče ve výchovném ústavu

Odpovědi	Skupiny respondentek			
	ústavní		experimentální	
	počet	v %	počet	v %
jsem celkem spokojená	13	65	18	90
jsem nespokojená	2	10	0	0
když potřebuji, tak jí mám	5	25	2	10
Celkem	20	100	20	100

Zdroj: vlastní šetření

Ve jmenovaném ústavu není lékař, dívky docházejí k obvodním a odborným lékařům do města. Jejich návštěvy koordinuje zdravotní sestra, která je zaměstnancem ústavu. Přímo v ústavu je dívkám poskytována etopedická a psychologická pomoc a péče. Vzhledem k tomu, že ústav se nachází v okresním městě a lékařská péče je snadno dostupná, pouze 10% respondentek z ústavní skupiny uvedlo nespokojenost se zdravotní péčí.

Experimentální respondenty se shodly na spokojenosti. Zpětně velmi uznávají práci zdravotní sestry. To ale pochopily až v době, kdy si sami musely zajistit objednání a registrování u lékařů. „Dalo mi pěknou práci si všechno obejít a zaregistrovat.“ Řekla většina respondentek.

Otázka č. 6: Jaký obor se ve škole učíš – si se učila?

Tabulka č. 8: Obory vzdělávání

Odpovědi	Skupiny respondentek			
	ústavní		experimentální	
	počet	v %	počet	v %
provoz služeb ve výchovném ústavu	13	65	15	75
kurz ve výchovném ústavu	4	20	3	15
střední školu mimo výchovný ústav	3	15	2	10
Celkem	20	100	20	100

Zdroj: vlastní šetření

Všechny dívky byly a jsou povinny se zapojit do vzdělávacího procesu. Opět se ukázalo jako velmi dobré, že ústav je v okresním městě a dívky nadané mají možnost velkého výběru středních škol počínaje gymnáziem, zdravotnickou školou, obchodní akademií, odbornou školou a konče odborným učilištěm. Pro návštěvu těchto škol je nutné, aby dívky respektovaly řád ústavu i navštěvované školy, akceptovaly autority a byly schopny denně odcházet a zase se vracet do ústavu. Ostatní dívky mají možnost studovat obor Provoz služeb nebo kurz, který je přípravou pro další vzdělávání a je určen pro dívky s krátkodobým pobytem v zařízení. Učební obor a kurz je vyučován v prostorách výchovného ústavu.

Učební obor Provoz služeb z ústavní skupiny navštěvuje 65% respondentek, 15% respondentek navštěvuje civilní školu ve městě (SOŠ – obor cestovní ruch a SOU – obor kuchař, číšník).

Učební obor v ústavu ze skupiny experimentálních respondentek studovalo 75%. Z toho 50% respondentek studium ukončilo závěrečnou zkouškou. 10% respondentek studovalo civilní školu (SOU – obor prodavačka), úspěšně studium zakončilo a získaly výuční list. Respondenty této skupiny jsou dnes rády, že jim bylo umožněno studovat. Až v době hledání zaměstnání si uvědomily, jak je vzdělání důležité. Pro doplnění – 8 respondentek dnes pracuje v provozu služeb (úklidové práce v různých organizacích, pomocné práce v restauracích aj.), 10 respondentek je v současné době na mateřské dovolené a 2 respondentky jsou bez zaměstnání a v evidenci úřadu práce.

Otázka č. 7: Jak pohlížíš na školu? (vyber jednu odpověď)

Tabulka č. 9: Oblíbenost školního procesu

Odpovědi	Skupiny respondentek			
	ústavní		experimentální	
	počet	v %	počet	v %
dobře, bude se hodit	7	35	10	50
lepší než se nudit	4	20	4	20
špatně, nemám jí ráda	6	30	4	20
špatně, úmyslně nedocházím	3	15	2	10
Celkem	20	100	20	100

Zdroj: vlastní šetření

Jako téměř každý adolescent i naše dívky měly a stále mají výhrady ke školní výuce. Pedagogičtí pracovníci s dívkami promlouvají stejně jako rodiče doma se svými dětmi. Vyzdvihují potřebu vzdělání pro budoucí život, pro slušně hodnocenou práci a tím kvalitu jejich života a života jejich rodin. Že je vzdělání důležité a potřebné si dívky uvědomují až ve chvíli, kdy hledají zaměstnání.

Ústavní respondentky z 35% mají kladný vztah ke škole, 30% respondentek nerada do školy dochází, 15% dokonce do školy úmyslně nedochází.

Experimentální respondentky z 70% školu hodnotily kladně. Po odpovědi do dotazníku 75% respondentek litovalo, že se více nesnažily. Uvědomují si, jaké dosáhly

vzdělání a zároveň jaké měly možnosti a nevyužily je. V době práce na výzkumu 5 respondentek začalo opět studovat. Toto zjištění mě potěšilo. Velkou radost jsem měla zejména z jedné respondentky, která se rozhodla studovat střední školu - sociální obor. V současné době je na mateřské dovolené a studuje již druhý ročník. „*Ráda bych jednou pomáhala holkám nebo klukům tak, jak bylo pomáháno mně*“, uvedla na závěr.

Otázka č. 8: Napiš, jak vnímáš - jsi vnímala vychovatele. (vyber jednu odpověď)

Tabulka č. 10: Hodnocení vychovatelů

Odpovědi	Skupiny respondentek			
	ústavní		experimentální	
	počet	v %	počet	v %
spravedlivý, hodně pro nás dělá	11	55	13	65
přísný	4	20	6	30
nemám je ráda	3	15	1	5
trpím je, protože musím	2	10	0	10
Celkem	20	100	20	100

Zdroj: vlastní šetření

U této otázky většina respondentek z obou dotazovaných skupin byly nespokojené s navrženými odpověďmi. Chyběla jim odpověď: „Mám je ráda jako mámu – tátu“ a „Dělá pro mě víc než vlastní máma – táta“.

Vychovatelé v ústavu se se vůči respondentkám za léta strávených v zařízení stávají jejich důvěrníky a rádci. 55% respondentek ústavní skupiny a 65% respondentek experimentální skupiny se shodují, že vychovatelé jsou spravedliví a hodně pro ně dělají. Negativně se o vychovatelích vyjádřilo 25% respondentek ústavní skupiny, ale pouze 5% respondentek experimentální skupiny.

Otázka č. 9: Navštěvuješ – navštěvovala si zájmový kroužek? (V případě kladné odpovědi vyber tři nejoblíbenější)

Tabulka č. 11a: Návštěvnost zájmových kroužků

Odpovědi	Skupiny respondentek			
	ústavní		experimentální	
	počet	v %	počet	v %
navštěvuji	18	90	17	85
nenavštěvuji	2	10	3	15
Celkem	20	100	20	100

Zdroj: vlastní šetření

Tabulka č. 11b: Druhy zájmových kroužků

Odpovědi	Skupiny respondentek			
	ústavní		experimentální	
	počet	v %	počet	v %
florbal	10	19	9	18
fotbal	10	19	11	21
hudebně - literární	4	7	2	4
keramika	6	11	2	4
plavání	12	22	11	21
volejbal	12	22	16	32
Celkem	54	100	51	100

Zdroj: vlastní šetření

Zájmové kroužky organizované ústavem vedou vychovatelé, kteří všeobecně uvádí, že vždy byl a je zájem o sportovní kroužky. Toto potvrdily i výsledky šetření.

Z tabulky 11a je patrný velký zájem o kroužky. Respondentky ústavní skupiny navštěvuji kroužky z 90% a respondentky experimentální skupiny z 85%. Jedna respondentka z ústavní skupiny odpovídající záporně však navštěvuje kroužek mimo zařízení. Dochází do umělecké školy do města na sólový zpěv.

V tabulce 11b lze vidět převažující zájem o sportovní kroužky. Obě skupiny respondentek uvádí největší zájem o volejbal a mezi další nejčastěji zvolené patří plavání, fotbal a florbal.

Otázka č. 10: Kdy odejdeš - jsi odešla z výchovného ústavu?

Tabulka č. 12: Věk respondentek při odchodu z výchovného ústavu

Odpovědi	Skupiny respondentek			
	ústavní		experimentální	
	počet	v %	počet	v %
v den 18. narozenin	15	75	17	85
po ukončení školy, od 18 let budu v ústavu na dobrovolném pobytu	5	25	0	0
snad brzy, mám pouze předběžné opatření	0	0	3	15
celkem	20	100	20	100

Zdroj: vlastní šetření

V minulých letech nebyl u dívek zájem dokončit vzdělání a v den zletlosti ihned odcházely z ústavu. Stačilo pár krátkých let a mentalita dívek, a zejména rodičů, se v tomto směru začala částečně lišit. Rodiče dívek, kteří jsou ochotni přijmout svou dceru zpět domů, požadují ukončené vzdělání. Rodičům v tomto směru opět velmi pomáhají pedagogičtí pracovníci, kteří s dívkami často hovoří o důležitosti vzdělání pro budoucí život.

Z experimentální skupiny respondentky nevyužily možnost prodlouženého pobytu k ukončení studia. Tohoto kroku dnes litují. Respondentky ústavní skupiny této možnosti využily z 25%.

Otázka č. 11: Kam se vydáš - jsi se vydala po odchodu z výchovného ústavu?

Tabulka č. 13: Místo, kam zamýšlí respondentky jít

Odpovědi	Skupiny respondentek			
	ústavní		experimentální	
	počet	v %	počet	v %
k rodině	10	50	9	45
do domu na půl cesty nebo ubytovnu	6	30	11	55
ještě jsem nad tím nepřemýšlela	4	20	0	0
Celkem	20	100	20	100

Zdroj: vlastní šetření

Během až tříletého pobytu dívek v našem ústavu se dařilo znovunavázat kontakt s rodinou. 50% respondentek ústavní skupiny zvažuje možnost vrátit se zpět k rodině a 30% respondentek je již dnes rozhodnuto začít samostatný život v domě na půl cesty, popř. na ubytovně.

Respondentky experimentální skupiny se k rodině vrátily z 45% a naopak 55% respondentek začaly samy v domě na půl cesty. Respondentky, které odešly do domu na půl cesty, odcházely plny naděje a plánů. Se zpětným pohledem však připouští, že nešlo o jednoduchou cestu.

Otázka č. 12: Jaké máš – si měla plány po odchodu z výchovného ústavu? (Vyber nejdůležitější)

Tabulka č. 14: Plány po odchodu z výchovného ústavu

Odpovědi	Skupiny respondentek			
	ústavní		experimentální	
	počet	v %	počet	v %
mít lepší rodinu než byla ta moje	11	55	8	40
již nikdy nebýt někde zavřená	6	30	2	10
poflakovat se a užívat si volnosti	1	5	0	0
žít, bydlet, pracovat - prostě žít normální život s vlastní rodinou	2	10	10	50
Celkem	20	100	20	100

Zdroj: vlastní šetření

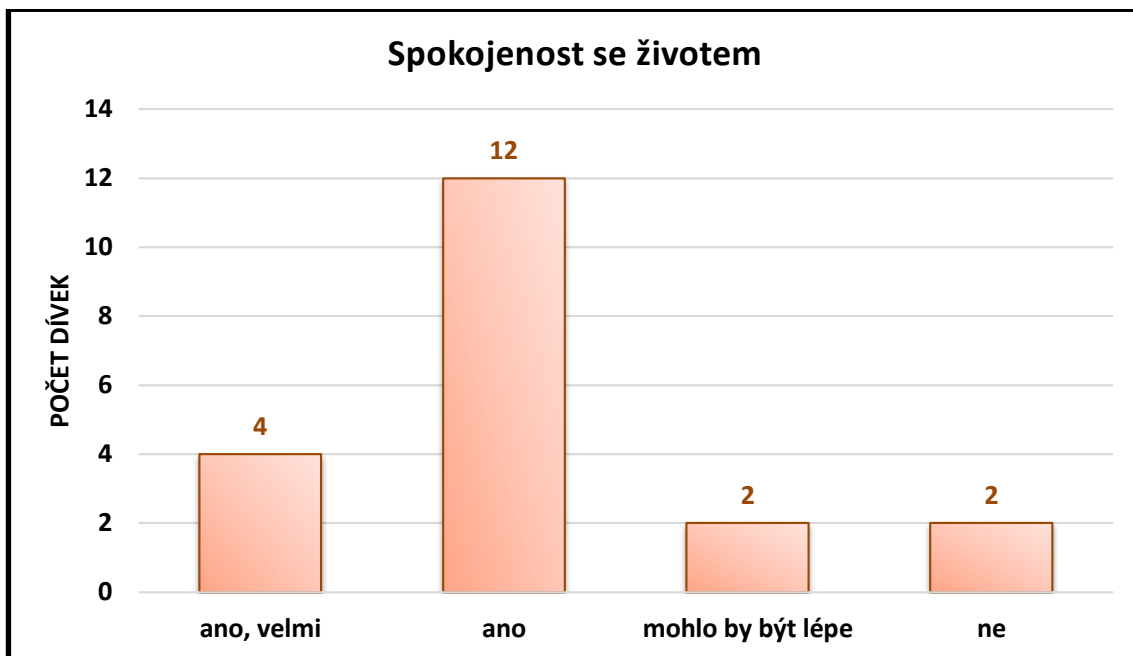
Respondentky experimentální skupiny kladly největší důraz na normální život s vlastní rodinou. Druhou nejpočetnější odpovědí pak bylo mít lepší rodinu. Ani jedna respondentka neuváděla možnost nicnedělání.

Respondentky ústavní skupiny se z 55% shodly, že by rády měly lepší rodinu, než ve které se narodily. Druhou nejčastěji odpovídanou možností, z 30% je, že respondentky nechtějí být zavřené. Jedna respondentka odpověděla, že plánuje volnost a poflakování.

Následující 2 otázky byly určeny pouze pro respondentky experimentální skupiny.

Otázka č. 13: Jsi spokojená se svým životem?

Graf č. 3: Spokojenost se životem respondentek experimentální skupiny

Zdroj: vlastní šetření

Spokojenost se svým životem vyslovilo 60% respondentek. Ještě lépe se má dalších 20%. Pouze 10% dotázaných by se rádo mělo lépe. Zcela nespokojeně se cítí také 10%. Jako příklad nespokojenosti uvedly neshody s partnerem nebo nemožnost najít si zaměstnání.

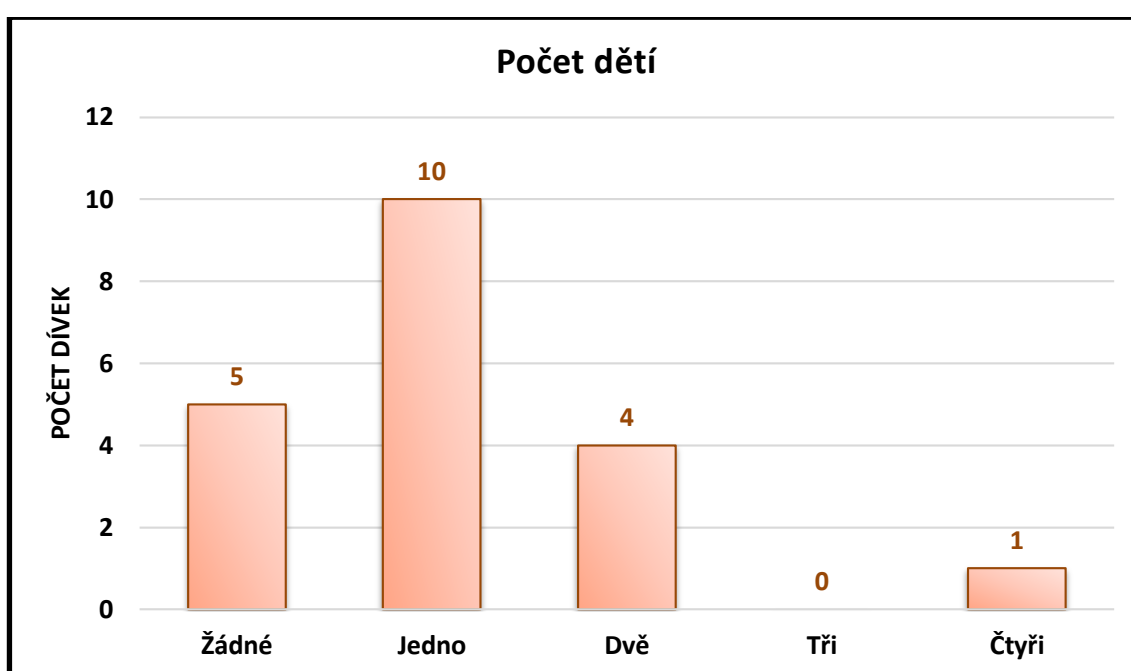
Otázka č. 14: Prožila jsi již hezký kousek života. Na co nikdy nezapomeneš?

„Jé, toho by bylo!“ Takováto odpověď nebo jí podobná vyšla téměř ze všech usměvavých úst. Poté se dívky opět rozpovídaly. Jejich slova určitě byla ovlivněna mou osobou, se kterou si spojovaly období strávené v ústavu. Žádná z dívek nedokázala vymazat z paměti období, které předcházelo nástupu do ústavu. Zavzpomínaly na pohnuté dětství, na rodiče. Zvláštní bylo, že ještě nyní nedokázaly říci, co bylo pravým důvodem, že byly v ústavu. Zda to byla nefunkční rodina, experimentování s drogami

nebo dokonce trestní čin. Na dobu strávenou ve Výchovném ústavu v Jindřichově Hradci také rozhodně nezapomenou. Při rozhovoru se mnou již ale vzpomínaly na příjemné okamžiky - akce, pobyty. Mezi nepříjemné okamžiky řadily vánoční svátky. Pedagogičtí pracovníci se vždy snažili učinit vánoce kouzelné, ale respondentky se v tyto dny viděly úplně jinde. Nezapomínají však na jejich dobře míněné rady, ze kterých nyní čerpají.

Otázka neplánovaná: Kolik máš dětí?

Graf č. 4: Počet dětí respondentek experimentální skupiny

Zdroj: vlastní šetření

Při oslovení respondentek z experimentální skupiny mě zajímalo, jak se cítí v reálném životě. Proto jsem jim v úvodu ponechala volný prostor pro samostatné vyprávění o sobě. První 4 dotazované respondentky se samy pochlubily svými dětmi. Proto jsem tuto otázku pro porovnání pokládala i dalším dotazovaným jako dodatečnou otázku. 25% dotazovaných prozatím děti nemá, ani je neplánují. Oproti nim jedna má již děti čtyři. Všechny 75% respondentek, které uvedly, že děti mají, žijí v plnohodnotném svazku s otcem svých dětí. Ne vždy jde ale o svazek manželský.

2.5. Závěry praktické části

Do výzkumu se zapojilo 20 dívek v současné době žijících ve jmenovaném ústavu. V průběhu měsíce května 2014, kdy byl dotazník vyplňován, bylo v zařízení 23 dívek z celkové kapacity 36, 3 dívky odmítly se mnou spolupracovat bez udání důvodu, 3 dívky byly hospitalizované, 4 dívky byly v evidenci pátrání PČR a 6 míst do celkové kapacity bylo volných. Dívky dotazník vyplňovaly jednotlivě na místě, které si samy vybraly. Každé jsem věnovala tolik času, kolik potřebovala. Měly možnost se ptát a diskutovat se mnou. Vzhledem k mentální rozdílnosti a psychických onemocnění některých dívek bylo nutné připravit dívkám příjemné klima a pohodu. To byl důvod k jednotlivému vyplňování dotazníků. Všechny jsem ubezpečila, že nikde nebudou uvedena jejich jména, samotný dotazník nepodepisovaly. Zároveň jsem jim vysvětlila důvod, proč dotazník vyplňují. Po úvodním rozhovoru se pustily do vyplňování. Občas se na mě obrátily s dotazem či poznámkou. Dívky byly požádány, aby o otázkách s nikým nehovořily, dokud nebude dotazník vyplněn všemi dívkami. Výsledky jednotlivých otázek odpovídaly tomu, nakolik je znám. V ústavu se cítí zavřené a ukřivděné. Nelíbí se jim povinnosti, které jsou po nich požadované. Rády by měly více volnosti. Přitom ale připouští, že takovou péči by doma neměly. V tu chvíli nevěděly, co je lepší. Režim a řád ústavu s veškerým servisem péče o ně, nebo nejistá existence doma. Podrobnější hodnocení jednotlivých otázek je u každé otázky.

Druhou skupinou respondentek byly dívky, které již ústav opustily. Celkově se zapojilo také 20 dívek. Zde jsem zvolila metodu rozhovoru se stejnými otázkami obohacené o 2 otázky plánované a 1 doplněnou. Rozhovory probíhaly v období prosinec 2013 – listopad 2014. Dívky máme rozptýlené po celé republice. S jedenácti dívkami jsem komunikovala po telefonu, Skype, Facebook a s pomocí elektronické pošty. A nezůstalo pouze u jednoho rozhovoru. S každou z nich jsem hovořila 3 – 5 krát. Pouze s devíti dívkami jsem měla možnost osobního kontaktu. Těchto devět dívek jsem jednotlivě navštívila v jejich městě a pozvala je do kavárny či cukrárny. Ve dvou případech se mi dostalo cti navštívit dívku v její domácnosti. Všechna setkání byla pro mě samotnou velmi emotivní. S dívkami jsme i zavzpomínaly na některé okamžiky společně prožité. Rozhovor s nimi začal spíše volným vyprávěním dívky o sobě, posléze

jsem se začala ptát já. Po celou dobu jsem dbala na to, aby se dívky cítily příjemně a rády o sobě cokoli řekly. A to se povedlo. Z důvodu srovnání, což bylo mým záměrem, byly pokládány otázky stejné oběma skupinám dívek. I tyto dívky byly seznámeny s tím, proč je kontaktuji, žádám o setkání a rozhovor, a jak budou jejich odpovědi použity. Ubezpečila jsem i je, že v mé práci nebude narušeno jejich soukromí, nepoužiji jejich jména.

1. Obě skupiny respondentek rády tráví svůj volný čas v zájmových kroužcích pořádané výchovným ústavem.

Hypotéza není potvrzena na základě výzkumného šetření. 10% respondentek z ústavní skupiny a 15% z experimentální skupiny odpovědělo, že nenavštěvují žádný kroužek pořádaný výchovným ústavem. Pouze jedna respondentka se zápornou odpovědí uvedla, že navštěvuje kroužek mimo zařízení.

2. Dívky žijící ve výchovném ústavu mají pouze negativní pohled na vzdělání.

Hypotéza je vyvrácena. Respondentky z ústavní skupiny pozitivně pohlíží na vzdělání z 55%. Zde jsou dva důvody, některé dívky se nechtějí nudit, proto se raději vzdělávají, druhá skupina dívek usiluje o ukončené vzdělání kvůli budoucímu životu.

3. Dívky žijící ve výchovném ústavu neumí dlouhodobě hospodařit s finančními prostředky.

Předpoklad je potvrzen. Respondentky výchovného zařízení měly hned od začátku nesprávné vedení. Pochází z nefunkčních rodin a asociálního prostředí. Naučit se hospodařit s financemi dělá problémy běžnému adolescentovi ve fungující rodině. Respondentky mají veškeré základní potřeby uspokojeny, jídlo, spánek, hygiena. Pravděpodobně toto podtrhuje náhlé jednání a utracení veškerých financí, které dostanou.

4. Dnes již dospělé ženy hodnotí svůj vstup do samostatného života nelehkým a vzpomínají na slova a rady pracovníků zařízení.

Hypotéza je potvrzena. Předě mnou stály a mluvily zralé osobnosti s jasným náhledem na život a jeho tvrdou realitou. Prošly několika krizemi, některé je prožívají právě v této chvíli. Přiznaly, že netušily, jak je všechno těžké, jak se musí otáčet, leccos oželeť. Na ústav, zejména pak na vychovatele, velmi vzpomínají, a litují, jak se k nám chovaly. Ubezpečila jsem je, že jejich uvědomění si svého chování, jejich kouzelné děti a spořádaný život je pro nás vychovatele velkou odměnou. S téměř všemi dívkami jsem stále v kontaktu.

Výzkumné šetření u ústavní skupiny respondentů ukázalo, že dívky mají o reálném životě zkreslené představy. Myslí si, že se všechno zvládne samo, nepřipouští si zodpovědnost, která na ně odchodem do reálného života dolehne. Běžné denní povinnosti přijímají nerady. Jejich představa budoucího života je především o volnosti. Povinnosti vůči sobě i okolí si nepřipouští. Zvládnout přerod z dítěte na dospělého jedince je složité a náročné období pro děti z funkčních rodin, kterým pomáhají rodiče. Všechny děti, odcházející do reálného života z institucionálních zařízení, nemohou s pomocí rodičů počítat. Proto je toto období pro ně ještě těžší.

Pedagogičtí pracovníci z Výchovného ústavu v Jindřichově Hradci této tématice věnují velké úsilí. Zde je nutné dívkám nabídnout daleko více činností, které jim reálný život přiblíží. Jednou z možností jsou i pobyty s fiktivní podobou reálného života. Podobný vícedenní pobyt byl zorganizován pro dívky, které v brzké době měly odjíždět do samostatného života. Pomocí simulační hry se dívky seznámily s úkony, které je nutno v prvních dnech po odchodu z ústavu vykonat (návštěva úřadu práce, zajištění sociálního a zdravotního pojištění), vyzkoušet si, co znamená pracovat za mzdu a poznat tak rozdíl mezi prací, povinnostmi a zábavou. Pobyt se uskutečnil mimo prostory výchovného ústavu. Reakce dívek a jejich aktivita při činnostech na pobytu nám ukázaly, že hravou formou lze dívkám předat i závažné a důležité informace. Dvě respondentky z experimentální skupiny se tohoto pobytu zúčastnily. V průběhu společného rozhovoru jej několikrát zmínily a děkovaly za jeho uskutečnění. Na počátku své samostatnosti čerpaly informace, které na pobytu získaly. Pomocí tohoto výzkumu jsme na tuto činnost dostaly zpětnou vazbu. Podobné činnosti by měly organizovat všechny ústavy.

V současné době je však dětem poskytován veškerý komfort ve stravě, ubytování i odívání. V osmnácti letech se mají osamostatnit. Osmnáctka je však pouze číslo. Neznamená, že počínaje dnem zletilosti dítě přes noc dozraje v dospělou samostatnou osobnost, schopnou zvládat nástrahy reálného života.

Velkým záparem ve výzkumu vidím, že oficiální zpětná vazba na dívky vůbec není. Kontakt na oslovené dívky jsem měla díky pravidelnému kontaktu jednotlivých dívek se mnou a mými kolegy. Za léta strávená s námi si utvořily na nás citovou vazbu a rády se dělí o své úspěchy i nezdary. V momentě odchodu z ústavu jsou dívky vyřazené i z evidence sociální správy v místě jejich bydliště. Jak si vedou, nikdo neeviduje.

Není všechno ale takto krásné, jak by si člověk myslel po přečtených stránkách. V rámci tohoto výzkumu jsem měla možnost mluvit s dívkami, respektive s již dospělými ženami, které úspěšně vstoupily do reálného života. S dívkami, které to v životě měly, či mají, velmi složité a těžké, jsem neměla možnost komunikovat. Bohužel na ně nemáme žádné kontakty. Dostáváme pouze neověřené informace, převážně od jiných dívek. Některé z těchto dívek jsou ve výkonu trestu, některé již nejsou mezi námi z důvodu psychických nemocí či požívání drog a psychotropních látek.

Závěrem musím konstatovat, že doba strávená na výzkumu byla velmi dlouhá, ale o to krásnější. Setkání s již zletilými dívkami byla velmi příjemná, ráda jsem je viděla. Samotný výzkum, ač náročný, podtrhl smysl mého zaměstnání. Víím, že jdu, i se svými kolegy, správným směrem. A tím má i smysl zřizovat tato a podobná zařízení.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Přehled zařízení ve školním roce 2012/2013 v ČR a SR	14
Tabulka č. 2: Rozdělení speciální pedagogiky	27
Tabulka č. 3: Věk dívek v době umístění do výchovného ústavu.....	36
Tabulka č. 4: Odkud jsi přišla?.....	36
Tabulka č. 5: Kontakt s rodinou.....	37
Tabulka č. 6: Hospodaření s financemi	38
Tabulka č. 7: Hodnocení lékařské péče ve výchovném ústavu	39
Tabulka č. 8: Obory vzdělávání	40
Tabulka č. 9: Oblíbenost školního procesu	41
Tabulka č. 10: Hodnocení vychovatelů	42
Tabulka č. 11a: Návštěvnost zájmových kroužků.....	43
Tabulka č. 11b: Druhy zájmových kroužků.....	43
Tabulka č. 12: Věk respondentek při odchodu z výchovného ústavu.....	44
Tabulka č. 13: Místo, kam zamýšlí respondentky jít	45
Tabulka č. 14: Plány po odchodu z výchovného ústavu.....	46

Seznam grafů

Graf č. 1: Věkové rozdělení respondentek ústavní skupiny.....	34
Graf č. 2: Věkové rozdělení respondentek experimentální skupiny	35
Graf č. 3: Spokojenost se životem respondentek experimentální skupiny	47
Graf č. 4: Počet dětí respondentek experimentální skupiny	48

Seznam použitých literárních zdrojů

Odborná literatura:

BITTNER, P. a kolektiv. *Děti z ústavů!: Právní a psychologické dopady ústavní výchovy z pohledu ochrany rodiny a nejlepšího zájmu dítěte*. Brno: Liga lidských práv, 2007. 72 s. ISBN 978-80-903473-4-2

FISCHER, S., ŠKODA, J. *Speciální pedagogika*. Vydání 1., Triton 2008, 208 s. ISBN 978-80-7387-014-0

JEDLIČKA, R. a kolektiv. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha: Themis, 2004, 480 s. ISBN 80-7312-038-0

LAZAROVÁ, B. a kolektiv. *Strategie výchovy v zařízeních institucionální výchovy*. Vydání 1., Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2008, 160 s. ISBN 978-80-86856-57-5.

OCHRANA, F. *Metodologie vědy: Úvod do problému*. Vydání 1., Praha: Karolinum, 2009, 158 s. ISBN 978-80-246-1609-4

PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Vydání 3., přepracované a rozšířené, Brno: Paido, 2010, 402s. ISBN 80-7315-120-0

ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. Vydání 1., Praha: Panorama, 1990, 435 s. ISBN 80-7038-078-0.

SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. Grada 2007, 166 s. ISBN 978-80-247-1733-3

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vydání 4., rozšířené a přepracované, Praha: Portál, 2008, 870 s. ISBN 978-80-7367-414-4.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: Dětství, dospělost, stáří*. Vydání 1., Praha: Karolinum, 2007, 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5

VÁGNEROVÁ, M. *Základy psychologie*. Praha: Karolinum, 2007, 350s. ISBN 80-246-0841-3

VÁGNEROVÁ M. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Praha: Karolinum, 2005, 430s. ISBN 80-246-1074-4

VOJTOVÁ, V., *Úvod do etopedie*. Paido, Brno 2008, 128 s. ISBN 978-80-7315-166-9

Internetové zdroje:

Přehled zařízení ve školním roce 2012/2013 v ČR a SR [online 2014-02-10, 15:30].

Dostupné na: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/statistika>

Přehled zařízení ve školním roce 2012/2013 v ČR a SR [online 2014-02-10, 16:50].

Dostupné na: <https://www.minedu.sk/statistika/>

Vznik zařízení (Výchovného ústavu Jindřichův Hradec) [online 2015-06-15, 10:00].

Dostupné na: <http://www.vucernovice.cz>

Základní informace o Výchovném ústavu Jindřichův Hradec [online 2015-06-17, 18:25].

Dostupné na: <http://www.vujh.cz>

Legislativní dokumenty:

Vyhláška č. 438 ze dne 13. září 2006, kterou se stanoví podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 142, s. 6073 - 6079. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012, Občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky* 22. 3. 2012, roč. 2012, částka 33, ISSN 1211-1244.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině (neplatnost od 1. 1. 2014)

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2002, částka 48. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2003, částka 79. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 333 ze dne 19. září 2012, kterým se mění zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 123, s. 4202. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999c, částka 111. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, částka 190. ISSN 1211-1244.

Seznam příloh

4.1. Dotazník pro ústavní dívky a pro dívky experimentální skupiny.....	58
4.2. Kodex pracovníka zařízení.....	61
4.3. Organizační řád VÚ, SŠ a ŠJ Jindřichův Hradec	62
4.4. Organizační schéma VÚ, SŠ a ŠJ, Jindřichův Hradec	66
4.5. Systém služeb vychovatelů, denních a nočních asistentů	67

Dotazník pro ústavní dívky a pro dívky experimentální skupiny

- 1) Kolik ti bylo let, když jsi byla umístěna ve výchovném ústavu?
  - a. 15 let
  - b. 16 let
  - c. 17 let

- 2) Odkud jsi přišla?
  - a. z dětského domova nebo dětského domova se školou
  - b. od rodičů
  - c. od pěstounů

- 3) Udržuješ kontakt s rodinou (pěstouny)?
  - a. Ano – osobní, telefonický, písemný
  - b. Ne – nemám rodinu
  - c. Ne – nemám zájem já nebo rodina

- 4) Jak hospodaříš s penězi?
  - a. šetřím si
  - b. rozvážně nakupuji
  - c. utratím hned vše, co mám
  - d. peněz mám nedostatek

- 5) Jak hodnotíš lékařskou péči vůči své osobě ve výchovném ústavu?
  - a. jsem celkem spokojená
  - b. jsem nespokojená
  - c. když potřebuji, tak jí mám

- 6) Jaký obor se ve škole učíš – si se učila?
- a. provoz služeb ve výchovném ústavu
  - b. kurz ve výchovném ústavu
  - c. střední školu mimo výchovný ústav
- 7) Jak pohlížíš na školu? (vyber jednu odpověď)
- a. dobře, bude se hodit
  - b. lepší než se nudit
  - c. špatně, nemám jí ráda
  - d. špatně, úmyslně nedocházím
- 8) Napiš, jak vnímáš/jsi vnímala vychovatele.
- a. spravedlivý, hodně pro nás dělá
  - b. až moc přísný
  - c. nemám je ráda
  - d. trpím je, protože musím
- 9) Navštěvuješ – navštěvovala si zájmový kroužek? (V případě kladné odpovědi vyber tři nejoblíbenější)
- a. ano
  - b. ne
  - i. florbal
  - ii. fotbal
  - iii. hudebně - literární
  - iv. keramika
  - v. plavání
  - vi. volejbal

10) Kdy odejdeš/jsi odešla z výchovného ústavu?

- a. v den 18. narozenin
- b. po ukončení školy, od 18 let budu v ústavu na dobrovolném pobytu
- c. snad brzy, mám pouze předběžné opatření

11) Kam se vydáš/jsi se vydala po odchodu z výchovného ústavu?

- a. k rodině
- b. do domu na půl cesty nebo ubytovnu
- c. ještě jsem nad tím nepřemýšlela

12) Jaké máš/jsi měla plány po odchodu z výchovného ústavu? Vyber to nejdůležitější.

- a. mít lepší rodinu než byla ta moje
- b. již nikdy nebýt někde zavřená
- c. poflakovat se a užívat si volnosti
- d. žít, bydlet, pracovat - prostě žít normální život s vlastní rodinou

13) Jaký je tvůj věk v současné době?

Poslední tři otázky patřily pouze minulým dívkám.

14) Kolik máš dětí?

15) Jsi spokojená se svým životem?

- a. spokojená velmi
- b. spokojená
- c. mohlo by být lépe
- d. nespokojená

16) Prožila jsi již hezký kousek života. Na co nikdy nezapomeneš?

Vnitřní směrnice VÚ, SŠ a ŠJ VS - 12/12

Kterou se stanoví soubor pravidel chování, jednání, doporučených postupů a postojů pedagogických i nepedagogických pracovníků VÚ, SŠ a ŠJ Jindřichův Hradec (určení požadavků na pracovníka zařízení).

Tato směrnice je závazná pro všechny pracovníky zařízení

Tato směrnice má celkem 2 strany

Kodex pracovníka zařízení.

1. Pracovník zařízení je:

- zralý, dostatečně ovládající své potřeby a dobře vnímající potřeby jiných
- zralý, dostatečně ovládající své emoce
- flexibilní, čili má širokou škálu reakcí a nelpí pokaždé na jediném řešení
- čestný, slušně se vyjadřující
- opírající se o zdravý selský rozum, zejména v situacích, kdy nejsou dána podrobná pravidla
- vyznávající hodnoty, jež jsou v souladu s výchovnými a vzdělávacími cíly zařízení
- odpovědný
- trpělivý k dívkám
- soudný ke svému okolí a sebekritický
- přiměřeně sebevědomý
- rozvážně reagující
- respektující dané hranice
- dobře komunikující
- stabilní, tolerující frustraci
- přijímající oprávněnou kritiku
- pevně podporující dívky
- udržující si jasnou hranici mezi problémy svými a problémy dívek
- spolupracující
- je dobrým příkladem
- nabízí pomoc, své zkušenosti a dovednosti
- podporuje dívky v hledání vlastních řešení
- je čitelný pro dívky

Organizační řád

Výchovného ústavu, střední školy a školní jídelny Jindřichův Hradec (VS-8/05)

Tato směrnice má celkem 4 strany 1 stranu přílohy.

I. Postavení výchovného ústavu

1. Výchovný ústav, střední škola a školní jídelna, Jindřichův Hradec, Gymnazijní 118(VÚ, SŠ a ŠJ) je státní příspěvkovou organizací zřízenou MŠMT ČR pro plnění úkolů na úseku péče o mravně narušenou mládež (VÚ) a v oblasti vzdělávání absolventů základních a zvláštních škol (OU a PrŠ).
2. VÚ, SŠ A ŠJ jako příspěvková organizace vykonává hospodářskou činnost jen v rozsahu nezbytném pro plnění svých úkolů. Hospodaří samostatně na základě schválených rozpočtů.
3. VÚ, SŠ A ŠJ je právnickou osobou, v právních vztazích vystupuje vlastním jménem, činí právní úkony, nabývá práv a povinností a má majetkovou odpovědnost.
4. Osobou zastupující VÚ, SŠ A ŠJ navenek a osobou oprávněnou jednat jménem VÚ, SŠ A ŠJ je ředitel. V jeho nepřítomnosti statutární zástupce, dále osoby, které ředitel zmocní k jednání na základě platných předpisů. Ředitel VÚ, SŠ A ŠJ přijímá a propouští pracovníky VÚ, SŠ A ŠJ.
5. VÚ, SŠ A ŠJ je zřízen pro dívky od 15-ti do 18-ti resp. 19-ti let, u kterých soud nařídil ústavní výchovu, nebo uložil ochranou výchovu, nebo uložil předběžné opatření. Popř. na základě žádosti rodičů (dobrovolný pobyt) po předchozím přijetí v DÚM. O přijetí a dalším setrvání dívky ve VÚ, SŠ A ŠJ rozhoduje ředitel zařízení. OU a PrŠ jsou zřízeny pro mládež, absolventy základních a zvláštních škol. O přijetí do OU a PrŠ rozhoduje ředitel na základě výsledků přijímacího řízení ve správním řízení.
6. Identifikační znaky:
Výchovný ústav střední škola a školní jídelna, Jindřichův Hradec, Gymnazijní 118
377 01 Jindřichův Hradec
IČO: 60816911

II. Předmět činnosti

1. VÚ, SŠ A ŠJ vytváří náhradní rodinné prostředí a v něm specializovanou výchovnou činnost zaměřenou k dosažení maximálně možné resocializace dívek.
2. Zajišťuje, aby dívky měly řádnou zdravotní péči a takové výchovné a vzdělávací zázemí, které jim v co nejvyšší míře pomůže rozvinout jejich možnosti a schopnosti.
3. Zabezpečuje právo dívek vykonávat v rámci svých možností a možností ústavu v plné míře produktivní práci nebo vykonávat jakoukoliv jinou užitečnou činnost.
4. Chrání dívky před jakýmkoliv vykořisťováním, zneužíváním nebo ponižujícím zacházením vně i uvnitř ústavu.
5. OU a PrŠ poskytuje odbornou přípravu v učebních oborech s upravenými učebními plány.
6. OU připravuje pro výkon povolání odpovídajících příslušnému učebnímu oboru. Příprava trvá dva roky. Příprava v odborném učilišti se ukončuje úspěšným vykonáním závěrečné zkoušky. Do OU se přijímají žáci, kteří ukončili povinnou školní docházku.

7. Praktická škola umožňuje žákům získání základních vědomostí, dovedností a návyků pro výkon jednoduchých činností v oblastech praktického života. PRŠ přijímá žáky, kteří mají ukončenou povinnou školní docházku. Příprava trvá jeden, nebo dva roky.
8. VÚ, SŠ A ŠJ plánuje odborné, ekonomické a provozně technické činnosti v krátkodobém, střednědobém a dlouhodobém horizontu.

III. Organizační členění VÚ, SŠ A ŠJ

1. VÚ, SŠ A ŠJ se skládá ze dvou pracovišť: pracoviště s celoročním provozem (VÚ) a Odborného učiliště a Praktické školy (OU a PrŠ).
2. Vnitřně se VÚ, SŠ A ŠJ člení na oddělení. Jsou to:
  - a) výchovné oddělení
  - b) Odborné učiliště a Praktická škola (střední škola)
  - c) provozně ekonomické oddělení
  - d) úsek ředitele

IV. Vedoucí pracovníci VÚ, SŠ A ŠJ

1. V čele VÚ, SŠ A ŠJ je ředitel, kterého jmenuje a odvolává MŠMT ČR.
2. Ředitel VÚ, SŠ A ŠJ jmenuje z řad pracovníků VÚ, SŠ A ŠJ zástupce ředitele. Může je pověřit řízením oddělení nebo vedoucích oddělení. Zástupce ředitele odvolává ředitel VÚ, SŠ A ŠJ.
3. Ředitel VÚ, SŠ A ŠJ zároveň jmenuje a odvolává vedoucí jednotlivých oddělení viz část III. odst. 2. Pro školy jmenuje zástupce ředitele pro školy.
4. Ředitel řídí komplexně veškeré činnosti vyplývající z předmětu činnosti VÚ, SŠ A ŠJ a kontroluje je.
5. Ředitel rozvíjí znalosti, schopnosti, dovednosti a návyky pracovníků a vytváří optimální zázemí pro úspěšné plnění cílů VÚ, SŠ A ŠJ.
6. Ředitel zajišťuje objektivní informovanost o úkolech, cílech a výsledcích VÚ, SŠ A ŠJ ve vztahu ke zřizovateli i pracovníkům VÚ, SŠ A ŠJ.

V. Řízení a vztahy nadřízenosti a podřízenosti ve VÚ, SŠ A ŠJ

1. Ředitel VÚ, SŠ A ŠJ přímo řídí zástupce ředitele pro OU, statutárního zástupce - vedoucího výchovného úseku, vedoucího provozně ekonomického úseku (hospodáře), psychologa, etopeda a zdravotní sestru. Ředitel VÚ, SŠ A ŠJ je nadřízen všem pracovníkům VÚ, SŠ A ŠJ.
2. Statutární zástupce ředitele zastupuje plně ředitele v době jeho nepřítomnosti, dále je pověřen řízením výchovného úseku. Na tomto úseku přímo řídí vychovatele a asistenty pedagoga.
3. Zástupce ředitele pro školy přímo řídí učitele a učitele odborného výcviku v OU a PrŠ.
4. Vedoucí oddělení uvedení v části III. odst. 2. přímo řídí pracovníky oddělení, jejichž řízením byli ředitelem VÚ, SŠ A ŠJ pověřeni a zároveň jsou těmto pracovníkům nadřízeni.

VI. Odpovědnost vedoucích pracovníků ve VÚ, SŠ A ŠJ

1. Za celkový stav a plnění úkolů vyplývajících z předmětu činnosti VÚ, SŠ A ŠJ zodpovídá bez újmy odpovědnosti dalších osob ředitel VÚ, SŠ A ŠJ zřizovateli, tj. MŠMT ČR.

2. Statutární zástupce ředitele, zástupce ředitele pro školy, vedoucí jednotlivých oddělení a samostatní pracovníci přímo řízení ředitelem VÚ, SŠ A ŠJ jsou přímo odpovědní za stav a plnění úkolů na odděleních, které řídí nebo ve funkcích, které zastávají, řediteli VÚ, SŠ A ŠJ.

VII. Specifické povinnosti vedoucích pracovníků VÚ, SŠ A ŠJ

1. Vedoucí pracovníci na všech stupních řízení pracují samostatně. Na ředitele se obracejí jen v případech, pokud by hrozilo nebezpečí z prodlení, byl ohrožen život nebo zdraví dívek a žáků nebo pracovníků nebo majetek VÚ, SŠ A ŠJ. Veškeré operativní záležitosti řeší na poradách vedoucích pracovníků, kde předkládají promyšlené návrhy a opatření. K samostatnosti vedou i podřízené pracovníky.
2. Plánují činnost jednotlivých oddělení tak, aby provoz VÚ, SŠ A ŠJ byl plynulý, efektivní a hospodárný.
3. Organizují a personálně zajišťují činnosti, které jsou pro řádný chod VÚ, SŠ A ŠJ nezbytné a životně důležité.
4. Průběžně řídí podřízené pracovníky a rozvíjí jejich znalosti, schopnosti, dovednosti a návyky a dbají o jejich profesní růst.
5. Koordinují činnost jednotlivých oddělení tak, aby byla zajištěna vzájemná informovanost a řádné plnění plánovaných úkolů.
6. Vedou evidenci předepsanou ředitelem VÚ, SŠ A ŠJ, dodržují spisový a skartační řád VÚ, SŠ A ŠJ.
7. Kontrolují činnost podřízených pracovníků, úroveň plánovaných činností oddělení, bezpečnost práce a ochranu zdraví na pracovištích.
8. Vytvářejí příjemné a bezkonfliktní prostředí pro pracovníky VÚ, SŠ A ŠJ.
9. Na výchovném úseku vytvářejí vhodné prostředí pro úspěšnou reedukaci dívek. V OU a PrŠ vytvářejí vhodné prostředí pro kvalitní vzdělávání a výchovu žáků.
10. Zabezpečují další činnosti, které vyplývají z předmětu činnosti VÚ, SŠ A ŠJ nebo s ním souvisejí.

VIII. Dělbba práce ve VÚ, SŠ A ŠJ

1. Úkoly, které vyplývají z předmětu činnosti VÚ, SŠ A ŠJ, jsou obsaženy v pracovních náplních jednotlivých vedoucích pracovníků. Rozsah pracovních náplní vedoucích pracovníků stanoví ředitel VÚ, SŠ A ŠJ.
2. Vedoucí oddělení stanoví analogickým způsobem pracovní náplně podřízeným pracovníkům tak, aby byly zajištěny veškeré činnosti nutné k řádnému chodu VÚ, SŠ A ŠJ a předloží je řediteli VÚ, SŠ A ŠJ ke schválení.
3. Veškeré nedostatky nebo spory související s dělbou práce ve VÚ, SŠ A ŠJ jsou řešeny na poradách vedoucích pracovníků.

IX. Normativní činnost ve VÚ, SŠ A ŠJ

1. VÚ, SŠ A ŠJ je organizace, která je založena na předem vyhlášených normách, doporučeních, příkazech a pod. Je předem determinována a strukturována. V této souvislosti je položen důraz na:
  - význam lidského faktoru
  - uspořádanost vzájemných vztahů lidí a oddělení
  - nutnost koordinace jednotlivých činností pro zabezpečení cílů organizace.
2. Hlavním úkolem autority ve VÚ, SŠ A ŠJ je vydat, realizovat a kontrolovat plnění pokynů aj. Pokyny, příkazy, doporučení aj. musí splňovat následující kritéria:
  - srozumitelnost
  - soulad pokynů s deklarovanými cíli VÚ, SŠ A ŠJ
  - soulad pokynů s cíli a zájmy lidí, kteří je mají realizovat.
  - uskutečnitelnost pokynů z hlediska schopnosti lidí, zdrojů a času
3. Normy vydává ve VÚ, SŠ A ŠJ zásadně ředitel VÚ, SŠ A ŠJ a jsou platné pro všechny pracovníky VÚ, SŠ A ŠJ.
4. VÚ, SŠ A ŠJ je formální organizací. Paralelní existence formální a neformální organizace řízení je přiznána a respektována.

X. Závěrečná ustanovení

Tento organizační řád rozpracovává Vnitřní řád VÚ Jindřichův Hradec. Vstupuje v platnost se schválením VŘ DÚM Praha - Hodkovičky. Ruší se platnost Organizačního řádu VS 3/98 ze dne 1.6.1998.

XI. Přílohy

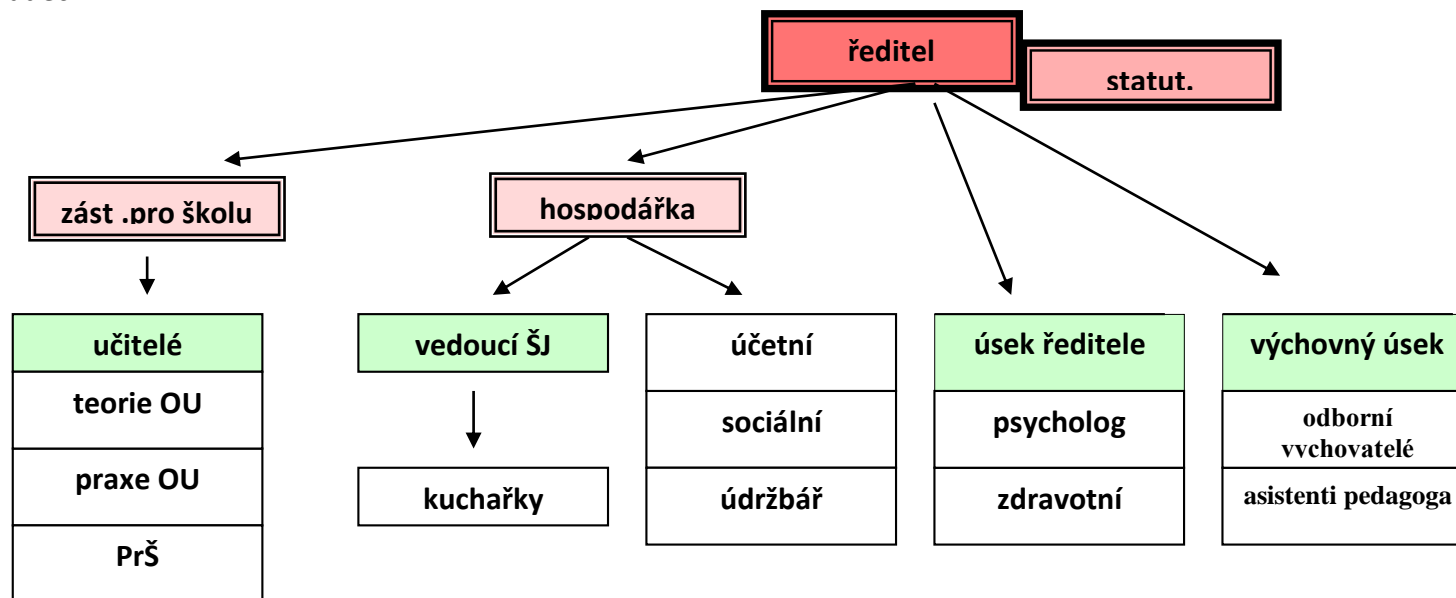
organizační struktura a funkční schéma VÚ, SŠ A ŠJ Jindřichův Hradec

V Jindřichově Hradci dne 30. října 2005

ředitel VÚ, SŠ A ŠJ Jindřichův Hradec
Mgr.Pavel Vítkovský

Organizační schéma

Výchovný ústav
Gymnazijní 118/II
377 01 J. Hradec

Toto organizační schéma je součástí org. řádu VÚ

V J. Hradci: 1.1.2005

Mgr. Pavel Vítkovský

ředitel VÚ

Tato směrnice má celkem 3 strany a 1 stranu přílohy

INTERNÁT I. (skupiny A - D) a INTERNÁT II. (skupiny E - F)

DOPOLEDNÍ SLUŽBA						
	DOPOLEDNÍ SLUŽBA ø 40 (celková)			DOPOLEDNÍ SLUŽBA ø 25 (přímá VČ)		
po	7:00	15:00	8,0	8:00	13:00	5,0
út	7:00	15:00	8,0	8:00	13:00	5,0
st	7:00	15:00	8,0	8:00	13:00	5,0
čt	7:00	15:00	8,0	8:00	13:00	5,0
pá	7:00	15:00	8,0	8:00	13:00	5,0
so						
ne						
			40,0			25,0

ODPOLEDNÍ SLUŽBA - ø 40									
	1. / 4. TÝDEN			2. / 5. TÝDEN			3. / 6. TÝDEN		
po	12:00	22:00	10,0	7:00	13:30	6,5	12:00	22:00	10,0
út				13:00	22:00	9,0	7:00	13:00	6,0
st				13:00	22:00	9,0	7:00	13:00	6,0
čt	12:00	22:00	10,0	13:00	22:00	9,0			
pá	12:00	22:00	10,0	7:00	13:30	6,5			
so	8:00	13:00	5,0				13:00	22:00	9,0
ne	8:00	13:00	5,0				13:00	22:00	9,0
			40,0			40,0			40,0

Rozpis přímé výchovné činnosti vychovatelů									
ODPOLEDNÍ SLUŽBA - ø 40									
	1. / 4. TÝDEN			2. / 5. TÝDEN			3. / 6. TÝDEN		
po	12:00	22:00	10,0	7:00	13:30	6,5	12:00	22:00	10,0
út				13:00	22:00	9,0	7:00	13:00	6,0
st				13:00	22:00	9,0	7:00	13:00	6,0
čt	12:00	22:00	10,0	13:00	22:00	9,0			
pá	12:00	22:00	10,0	7:00	13:30	6,5			
so	8:00	13:00	5,0				13:00	22:00	9,0
ne	8:00	13:00	5,0				13:00	22:00	9,0
			40,0			40,0			40,0

* 5 hodin přímé výchovné práce je rozepsáno v příloze

24,33

SAMOSTATNÝ ASISTENT

	Rozpis pracovní doby – ø 40			Rozpis PVC – ø 30		
po	7:00	15:00	8,0	7:30	13:30	6,0
út	7:00	15:00	8,0	7:30	13:30	6,0
st	7:00	15:00	8,0	7:30	13:30	6,0
čt	7:00	15:00	8,0	7:30	13:30	6,0
pá	7:00	15:00	8,0	7:30	13:30	6,0
so						
ne						
			40,0			30,0

ASISTENT DENNÍ

Rozpis pracovní doby									
	1. / 4. DOPOLEDNÍ			2. / 5. ODPOLEDNÍ			3. / 6. ODPOLEDNÍ		
po	7:00	14:00	7,0	13:00	22:00	9,0			
út	7:00	14:00	7,0	13:00	22:00	9,0	7:00	12:00	5,0
st	7:00	14:00	7,0	13:00	22:00	9,0	7:00	12:00	5,0
čt	7:00	14:00	7,0	7:00	12:00	5,0	12:30	22:00	9,5
pá	7:00	14:00	7,0				12:30	22:00	9,5
so							10:00	22:00	12,0
ne				10:00	22:00	12,0			
			35,0			44,0			41,0
							ø 40		

Rozpis přímé výchovné činnosti asistentů									
	1. / 4. DOPOLEDNÍ			2. / 5. ODPOLEDNÍ			3. / 6. ODPOLEDNÍ		
po	7:00	14:00	7,0	13:00	22:00	9,0			
út	7:00	14:00	7,0	13:00	22:00	9,0			
st	7:00	14:00	7,0	13:00	22:00	9,0			
čt	7:00	14:00	7,0				12:30	22:00	9,5
pá	7:00	14:00	7,0				12:30	22:00	9,5
so							10:00	22:00	12,0
ne				10:00	22:00	12,0			
			35,0			39,0			31,0
							ø 35		

ASISTENT NOČNÍ

Rozpis pracovní doby

		1. / 3. / 5.				2. / 4. / 6.					
po út st ět pá so ne			21:00	24:00	3,0	0:00	9:00			9,0	
	0:00	8:00	21:00	24:00	11,0						
	0:00	8:00			8,0				21:00	24:00	3,0
						0:00	9:00		21:00	24:00	12,0
			21:00	24:00	3,0	0:00	9:00				9,0
	0:00	8:00	21:00	24:00	11,0						
	0:00	8:00	21:00	24:00	11,0						
						47,0					
Ø											40

Rozpis přímé výchovné činnosti nočních asistentů

		1				2					
po út st ět pá so ne			22:00	24:00	2,0	0:00	8:00			8,0	
	0:00	8:00	22:00	24:00	10,0						
	0:00	8:00			8,0				22:00	24:00	2,0
						0:00	8:00		22:00	24:00	10,0
			22:00	24:00	2,0	0:00	8:00				8,0
	0:00	8:00	22:00	24:00	10,0						
	0:00	8:00	22:00	24:00	10,0						
						42,0					
Ø											35

V Jindřichově Hradci 18.2.2014

Mgr. Pavel Vítkovský

Platnost od 3.3.2014

ředitel VÚ, SŠ a ŠJ J.Hradec

Ruší směrnici VS 15/12

příloha 1.

Rozpis dopoledních služeb vychovatelů na I. internátu

	1. / 4.	2. / 5.	3. / 6.
pondělí	Sládková	Neugebauer	Baštář
úterý	Korandová	Prachařová	Němečková
středa	Hanzal	Aufednková/Bezdeková	Lekš
čtvrtek	Kadmožková	Erbenová/Haladová	
pátek	Jindrová/Zeman	Nováková M.	Turková